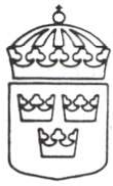
Riksdagens protokoll 1990/91:28

Tisdagen den 20 november

Kl. 14.30–16.30
18.00–19.45

Protokoll
1990/91:28

1 § Justering av protokoll

Svar på frågor

Justerades protokollet för den 14 november.

2 § Svar på fråga 1990/91:125 om kulturella skillnader i synen på barnafödande

Anf. 1 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Marianne Samuelsson har frågat mig vilka initiativ regeringen tar för att få fram information till berörd personal om olika kulturers syn på barnafödande.

Inom ramen för HS 90-arbetet togs en underlagsstudie fram kallad "Invandrarna i Hälso- och sjukvården" (SOU 1984:45). I denna beskrivs invandrares särskilda behov i olika vårdsituationer. Socialstyrelsen har också givit ut allmänna råd: "Inför döden. Om hänsyn till olika religiösa och etniska grupper i sjukvården". Även om dessa råd behandlar frågor i samband med dödsfall, är principerna allmängiltiga.

Generellt inom sjukvården gäller att personalen bör ta hänsyn till patienternas önskemål i största möjliga utsträckning. Föreligger språksvårigheter bör tolk anlitas. Jag skulle vilja framhålla att även svenska patienter kan ha speciella önskemål.

Att med hjälp av förteckning e.d. försöka beakta olika gruppers syn på just förlossningsverksamheten torde knappast vara möjligt eller ändamålsenligt. I stället bör frågor av detta slag beaktas i utbildningen. Personalen bör alltid vara lyhörd för individuella önskemål och synpunkter oavsett etnisk bakgrund. Jag finner således inte att det för närvarande finns behov av särskilda initiativ på detta område.

Anf. 2 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Jag tackar så mycket för svaret. Jag tycker dock inte att det riktigt tog upp den fråga som jag hade tänkt mig.

Min fråga gällde just olika kulturell syn på förlossningar. Anledningen till att jag har ställt frågan är att jag i somras besökte en förlossningsavdelning och talade med läkaren där. Vi kom in på frågan om kulturella skillnader. Problemet i dag är förståelsen för andra kulturers syn på förlossningen. Det

borde vara enkelt att få fram en övergripande skrift på hur man ser på förlossningen i olika kulturer.

Sverige har och har haft många biståndsarbetare i olika kulturer. De har då en enorm kunskap på området som borde kunna sammanställas.

Läkaren berättade bl.a. om en kvinna som skrek alldeles förfärligt under förlossningen. Man gav henne mer och mer smärtlindring. Efter förlossningen fick man reda på att skrikandet hörde till kvinnans kulturmönster. Det hade kanske varit lättare att förstå om kunskapen hade funnits. Det borde vara relativt enkelt att få fram den kunskapen med tanke på den stora kunskap som finns bland biståndsarbetarna.

Anf. 3 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att det är viktigt att personal får information och kunskap. Det var därför som jag svarade med att säga att jag tycker att det bör ingå i utbildningen. Det behöver då inte vara i den grundläggande utbildningen, dvs. utbildning till läkare, sköterska osv. Det kan också ingå i den fortbildning och personalutveckling som hälso- och sjukvården genomför fortlöpande. Då bör också den typen av information och kunskap ges till personalen.

Anf. 4 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Kan detta tolkas som att det kommer att tas initiativ för att ta fram ett underlagsmaterial som gör det lättare att få utbildning på det området? I dag finns inte just något samlat material. Vissa kulturer kanske diskuteras i utbildningen, men allt kommer inte med. Det kanske inte heller finns något uppslagsverk att rätta sig efter.

Anf. 5 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Riksdagen har beträffande utvecklingslinjerna för hälso- och sjukvården varit mycket tydlig i sitt ställningstagande. Landstingen är skyldiga att ha lösningar som gör att patienter kan få en likvärdig vård. Jag förutsätter att landstingen när det gäller personalutveckling och personalutbildning även tar hänsyn till förlossningar.

Anf. 6 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Jag förutsätter också att landstingen tar hänsyn till detta. Men vi vet i dag att det finns en mycket ojämn fördelning av kulturer i olika landsting. Det är inte så att det finns endast en kultur i ett landsting. I vissa landsting finns många olika invandrargrupper. Situationen kan också ändra sig mycket snabbt. Plötsligt kommer en helt ny folkgrupp till Sverige. Det är därför som jag menar att det behöver tas fram ett mer övergripande material på området.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på fråga 1990/91:130 om märkning av metallprodukter som innehåller nickel

Anf. 7 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Ylva Annerstedt har frågat mig vilka ytterligare åtgärder jag avser vidta för att introducera en obligatorisk märkning av metallprodukter som innehåller nickel.

Nickelallergi är ett allvarligt problem. En av de vanligaste orsakerna härtill är håltagning i öronen med efterföljande användning av nickelhaltiga smycken. Allergiutredningen har behandlat frågan och bl.a. föreslagit att konsumentverket och kemikalieinspektionen fortsatt skall följa utvecklingen av konsumentprodukter och deras allergiframkallande effekter. Socialstyrelsen har utfärdat allmänna råd om håltagning i öronen. Råden utgör vägledning för miljö- och hälsoskyddsnämnden i deras tillsyn över yrkesmässigt bedriven håltagning i öronen. Statens provningsanstalt analyserar nickelhalten och har tagit fram en särskild nickelsymbol. Allergiutredningen har också tagit andra initiativ för att minska nickelhalten t.ex. i mynt, och ett fortsatt utvecklingsarbete pågår.

Jag bedömer att de åtgärder som helt nyligen vidtagits inneburit avsevärt förbättrade möjligheter att undvika uppkomst av nickelallergi som en följd av håltagning i öronen och för överkänsliga personer att undvika kontakt med nickelhaltiga produkter. Jag har för närvarande inte för avsikt att föreslå ytterligare åtgärder.

Anf. 8 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret.

Jag håller med om att socialstyrelsens rekommendationer är ett bra steg i rätt riktning. Men samtidigt är problemen med nickelallergierna så stora att det inte räcker med rekommendationer. 10 % av kvinnorna drabbas, och allt fler män. Bakom den siffran gömmer sig faktiskt över 400 000 människor som har allergiska problem i varierande svårighetsgrad.

Många människor kan inte äta med annat än plastbestick. De kan inte ta i vanliga dörrhandtag eller ha kläder på sig som har blixtlås i metall.

I handeln arbetar hundratusentals kvinnor. De allra flesta av dem hanterar pengar. I våra mynt finns det mängder av nickel. T.ex. silverfemman består av 50 % nickel. En mängd kvinnor kan alltså inte sköta sina arbeten på grund av nickelallergi, eller tvingas bli omplacerade. Det är mot den bakgrunden som jag efterlyser en obligatorisk märkning av metallprodukter som innehåller nickel.

När problemen med håltagning är så allvarliga räcker det inte med att säga så som socialstyrelsen gör att håltagningsutrustning och smycken med nickelhalt under 0,05 % resp. 0,01 um som ytbeläggning kan märkas med låg nickelhalt.

Ingår det i det fortsatta utvecklingsarbete som nämns i svaret förberedelser till lagstiftning om obligatorisk märkning?

Anf. 9 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Nej, det görs inga förberedelser ännu.

Som jag sade i mitt svar är åtgärder nyligen vidtagna. Vi följer dem mycket

noga, och vi kan konstatera att nickelmärkningen faktiskt har fått ett förhållandevis stort genomslag, bl.a. genom information i massmedia till allmänheten. Det är naturligtvis oerhört väsentligt att man inte minst i skolor och på annat håll ger en riktig och tydlig information. Men visar det sig inom en inte alltför avlägsen framtid att vi inte når några som helst resultat, måste givetvis frågan om lagstiftning tas upp till förnyad prövning. Jag menar emellertid att vi ändå först skall använda oss av vad vi redan har gjort och utvärdera detta, innan vi tillgriper obligatorisk lagstiftning.

Anf. 10 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag vill dra parallellen med att det t.ex. är obligatoriskt att ange vilka färgämnen och andra ämnen som finns i livsmedel. Jag tycker att det är en självklarhet att allergiker skall kunna se vad livsmedlen innehåller. Lika självklart tycker jag att det är att de som lider av nickelallergi skall ha möjlighet att se vilka föremål som innehåller nickel. Det är i alla fall 400 000 människor som drabbas, varav 99 % faktiskt är kvinnor. Jag skulle vilja göra socialministern uppmärksam på att det redan finns lagstiftning på området, t.ex. i Danmark. Där kan man kanske få nyttiga erfarenheter för det fortsatta arbetet. Jag tycker dock att det är positivt att socialministern i fortsättningen uppmärksammar problemet och har sinnet öppet för fortsatta åtgärder, om utvecklingen inte skulle bli tillfredsställande.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1990/91:132 om socialstyrelsens regionala enheter för tillsyn inom hälso- och sjukvården

Anf. 11 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Ingegerd Elm har frågat mig om regeringen ämnar ompröva sitt beslut om lokalisering till Jönköping av en av socialstyrelsens regionala enheter för tillsyn inom hälso- och sjukvården.

Socialstyrelsen har i en framställning till regeringen aktualiserat frågan om en annan lokalisering av den regionala tillsynsenhet som enligt ett tidigare regeringsbeslut skulle lokaliseras till Jönköping.

Regeringen har i dagarna redovisat ett program med åtgärder för att begränsa utgiftstrycket i den offentliga sektorn. Detta avses att ske genom strukturella åtgärder av olika slag, bl.a. en omställning av den statliga administrationen. I avvaktan på resultatet av den beredning som nu pågår är det för närvarande inte aktuellt att ändra beslutet om lokaliseringen av de regionala tillsynsenheterna.

Anf. 12 INGEGERD ELM (s):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret.

Bakom min korta fråga låg rykten om att regeringen med anledning av socialstyrelsens framställan, som socialministern här har redogjort för, övervägde att ändra sitt tidigare beslut i vad gäller placering av en av de regionala enheterna, den i Jönköping. Det var alltså detta som föranledde min fråga.

Rykten bör ju på något vis utredas och få en relevant förklaring. Man bör få veta vad som är verklighet.

Om regeringen skall ompröva ett tidigare beslut, bör det ha framkommit väsentliga och tidigare okända fakta som kan ligga till grund för ett nytt ställningstagande. I socialstyrelsens hemställan, som jag har kunnat ta del av, kan jag inte finna några sådana nya fakta.

Det som socialministern sade om åtgärdsprogrammet är vi ju i den socialdemokratiska riksdagsgruppen eniga om. Programmet är nödvändigt, och jag har ingenting att invända mot att vi får lov att se över en hel del.

Med anledning av den sista meningen i socialministerns svar skulle jag gärna vilja ha ett förtydligande. Arbetet med att begränsa utgiftstrycket bör rimligen gå ut på att man skall få en billigare administration. Skall de återstående etableringarna, dvs. i Malmö och Jönköping, eventuellt inte komma till stånd?

Anf. 13 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Nej, så skall man inte tolka den meningen. Mitt svar är, precis som det står, grundat på det faktum att vi nu i hela regeringskansliet ser över den centrala administrationen. I avvaktan på resultatet kommer det inte att bli några förändringar, inte heller när det gäller de regionala tillsynsenheterna vid socialstyrelsen. Däremot kommer dessa enheter att mer eller mindre bli berörda när det gäller just förändringar i förhållande till socialstyrelsen. Vilka ändringar kan jag dock inte diskutera i dag, eftersom jag ännu inte har något underlag.

Anf. 14 INGEGERD ELM (s):

Herr talman! Orsaken till den här följdfrågan var ju, att jag har litet svårt att förstå att det är någon skillnad mellan t.ex. Jönköping och Göteborg om man skall spara. Socialstyrelsens ursprungliga förslag, som regeringen också har ställt sig bakom, avser ju fem enheter i landet. Skall man diskutera det hela måste man ju finna en billigare lösning. Jag kan inte riktigt förstå att Jönköping i det här fallet skulle vara dyrare än Göteborg.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1990/91:133 om lasarettet i Skene

Anf. 15 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Viola Claesson har frågat mig om regeringen avser att vidta några åtgärder för att förhindra nedskärningar av den typ som dem som kan komma att drabba verksamheten vid lasarettet i Skene.

Hälso- och sjukvården befinner sig i inledningen till omfattande förändringar. Mycket sker och bör ske i en sektor, som inom Älvsborgs läns landsting år 1988 omfattade över fyra miljarder kronor och nära 15 000 anställda.

Ett förändringsarbete måste ske utifrån de lokala förhållandena, men självfallet med bibehållande av hälso- och sjukvårdens mål, dvs. en god hälsa och vård efter behov och på lika villkor åt hela befolkningen. För att nå dessa

mål måste sjukvårdshuvudmännen utnyttja sina resurser på ett ändamålsenligt och effektivt sätt. Detta innebär bl.a. att verksamheten ständigt behöver följas upp, omprövas och ibland förändras efter de nya behov och nya situationer som kan ha uppkommit. Vilka åtgärder som därvid måste till är man bäst skickad att bedöma på det lokala planet.

Dessutom – och framför allt – har vi en kommunallagstiftning och en hälso- och sjukvårdslag, som klart uttalar att det är sjukvårdshuvudmannens angelägenhet att självständigt planera och utforma hälso- och sjukvården inom de ramar och riktlinjer som regering och riksdag fastställt.

Mitt svar på Viola Claessons fråga blir alltså att regeringen varken har konstitutionella möjligheter eller någon avsikt att ingripa för att hindra Älvsborgs läns landsting eller något annat landsting att vidta de förändringar som landstingen bedömer erforderliga för att nå hälso- och sjukvårdens mål. Detta gäller även förändringar av det slag som kan komma att bli aktuella vid Skene lasarett.

Då Viola Claesson, som framställt frågan, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav andre vice talmannen att Gudrun Schyman i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 16 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag skall be att få tacka socialministern för svaret.

Jag tror att det är många som uppmärksammar det svar som socialministern ger, eftersom det här rör sig om en företeelse som inte bara gäller Skene. Det finns exempel från t.ex. Boden och Lysekil. Män, kvinnor och barn går man ur huse för att slå vakt om sina sociala rättigheter.

Jag tycker att det är beklagligt att socialministern i sitt svar utgår ifrån att förändringarna görs för att landstinget skall kunna uppnå sina hälso- och sjukvårdsmål. Sanningen är ju den att man gör de här förändringarna, därför att man är tvungen. I och med att staten drar in pengar från landstingen har man inte råd att ha den tidigare verksamheten. Frågan är nu om man över huvud taget kan nå hälso- och sjukvårdens mål. Det är många som ställer sig mycket tvivlande. Socialministern får det att framstå som att det gäller att hitta effektiva lösningar. Det är därför som man gör på det här sättet. Jag tror att man i de flesta landsting där man tvingas besluta om sådana förändringar som de i Skene är mycket bekymrad.

Jag skulle vilja konfrontera socialministern med några siffror från berörda landsting. Jag har inte tid att nämna alla siffror. Nettoflödet från staten till landstinget har vänt. 1980 gick 437 miljarder kronor från staten till landstinget. 1988 gick 916 milj.kr. från landstinget till staten. Samtliga berörda i landstinget är väl medvetna om att de här siffrorna stämmer. Under hela 1980-talet har det ju skett en förändring när det gäller statsbidragen. I stället för att ge tar staten numera. Det är det som är den reella bakgrunden till de försämringar som vi nu kan se i Skene, i Lysekil och i Boden, för att ta några fler exempel och belysa problematiken mera generellt.

Vad tänker man göra åt detta? Det handlar ju inte om effektivitet.

Anf. 17 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Gudrun Schyman började med att ge *sin* bakgrundsteckning. Låt mig inledningsvis ge *min* bakgrundsteckning.

Bakgrunden till förändringarna i strömmarna mellan staten och landsting/kommuner är att samhället totalt sett under 80-talet har varit tvunget att hitta en väg för att komma till rätta med samhällets samlade ekonomiska obalans. Det har också alldeles riktigt drabbat kommuner och landsting, precis som det tidigare drabbade statsbudgeten. Faktum kvarstår att omkring 9 % av bruttonationalprodukten fortfarande går till hälso- och sjukvård. Vi har också kvar mycket stora skillnader mellan olika landsting när det gäller kostnader per invånare. De skillnaderna har ingen som helst bäring på skillnader i folkhälsa, i dödlighet och i tillgänglighet, utan de beror enbart på olikheter i resp. landstings sätt att fungera.

Jag kan ur politisk synpunkt känna samma vånda som de landstingskvinnor och landstingsmän som tvingas att göra ingrepp i landstingsorganisation, i detta fall för att förändra en verksamhet. Men översiktligt vill jag nog hävda att det finns alldeles tillräckligt stora skäl att också inom landstingsvärlden studera effektiviteten, styrformerna och nyttjandet av resurserna – och då menar jag inte utnyttjandet utan nyttjandet av resurserna. Detta är landstingen medvetna om, och det är därför som man har tillsatt sin stora vägvalsutredning. Också regering och riksdag är medvetna om detta, och det är därför som man i riksdagens utskott ingående diskuterar dessa frågor och som regeringen har lagt fram förslag till förändringar av strukturen inom hälso- och sjukvården.

Det är riktigt att landstingen har fått mindre statsbidrag, men det är också ett faktum att sjukvården i dag tar i anspråk samma andel av BNP som den gjorde tidigare.

Anf. 18 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Socialministern talar om att det är viktigt att vi får till stånd en balans mellan statens utgifter och landstingens och kommunernas utgifter osv. och att man därför under hela 80-talet har vidtagit åtgärder som har lett till att penningströmmen har vänt. Från att tidigare ha gått från staten till landsting och kommuner går den nu från landsting och kommuner till staten.

Jag vill dock säga att dessa pengar ingalunda har försvunnit, utan de finns kvar. Till vad har då staten använt de pengar som man har dragit in från landsting och kommuner? Vad är det som har motiverat att staten har tagit dessa pengar från landsting och kommuner? Samtidigt lägger man ju på landsting och kommuner ökade arbetsuppgifter. Min fråga är alltså: Vart har pengarna tagit vägen?

Jag tycker också att man visst kan undersöka om man kan arbeta effektivare, framför allt så att konsumenterna, som skall gå till sjukvården och få del av omsorgen, får en bra behandling. Det behöver dock inte ske under någon form av svärd, som ett tvång att faktiskt spara.

Anf. 19 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Jo, man måste faktiskt tala om att det också måste sparas. Men man skall inte idiotspara utan hushålla. Jag tycker att det är viktigt att

man i detta sammanhang vidtar en lång rad åtgärder. Utan att leda denna frågestund för långt vill jag säga att jag vet att man i många landsting gör fantastiskt fina insatser i detta avseende på alla nivåer: i organisation, i sparande, i hushållande och i styrformer.

Gudrun Schyman frågar vad vi har gjort av pengarna. Ja, inte har vi stoppat dem i någon påse. Jag undrar om Gudrun Schyman har sovit under 80-talet. Vi som har arbetat i vårt land har gemensamt betalat tillbaka en hel del skulder. Det har både kommuner och landsting bidragit till, men också staten. För att redovisa uppgifter på riksnivå kan jag peka på att andelen anställda i kommuner och landsting har ökat, medan andelen anställda i staten har minskat.

Anf. 20 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag tycker att det är intressant att tala om vart pengarna har tagit vägen, och det gör jag inte utifrån att jag har sovit under 80-talet. Jag ser att penningströmmarna i vårt samhälle har vänt. Jag kan också se att det finns en rad av människor som under 80-talet har tjänat mycket pengar. Jag tror att socialministern och jag kan vara överens om att så är fallet. Jag kan också se att regeringen har träffat en skatteuppgörelse med folkpartiet vilken innebär en ännu större omfördelning. Man tar pengar från de lågavlönade för att betala en skattereform för de högavlönade.

Jag menar att det är en del i att penningflödet plötsligt vänder, från att ha gått till det som är nödvändigt till att gå till områden som inte kan betraktas som nödvändiga för en större allmänhet.

Jag tycker att man skall tala för en effektivisering och förbättring av vård och offentlig sektor, men genom sådana drastiska nedskärningar som man nu är tvungen att göra raserar man hela förtroendet för den offentliga sektorn. Jag menar att socialministern då bidrar till en försämring.

Anf. 21 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Jag skall gärna föra en debatt om penningströmmar med Gudrun Schyman. Jag skall också gärna föra en debatt om skattereformens brutto- och nettoeffekter. Låt mig bara mycket kort säga: För inte denna debatt om penningströmmarna mellan staten och landsting/kommuner mot bakgrund av skattereformen!

Jag tycker faktiskt att ett mycket bra sätt att försvara den offentliga sektorn är att ge den möjligheten att visa sin förmåga och styrka när det gäller förändring i alla dessa avseenden. Då försvarar den offentliga sektorn sig själv, och jag tycker att de som arbetar i den, som styr den och som finns runt omkring den gör det med den äran. Då klarar man också denna typ av debatter.

Anf. 22 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag tror att de människor som bor i Skene, i Lysekil och i Boden och som nu går ut för att protestera mot nedskärningar har svårt att acceptera att detta är exempel på att den offentliga sektorn visar sitt goda ansikte när det gäller effektivitet. Det behövs ett annat klimat för att man skall kunna åstadkomma effektivitet och för att den offentliga sektorn skall

kunna visa sina goda sidor. Det är olyckligt att koppla ihop ekonomisk kris och nedskärningspolitik med effektiviseringar på detta sätt, dvs. genom att ställa berättigade lönekrav från tjänstemän eller andra som arbetar inom denna sektor mot verksamheten som sådan. Det är fråga om en panikartad nedskärning, som försvårar för människor att stå upp för den offentliga sektorn, som socialministern och jag är helt överens om att man skall ha. Den måste dock vara bra, och den måste få kosta.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1990/91:143 om ökad framställning av antihemofilifaktorer ur fårmjölk

Anf. 23 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Barbro Westerholm har frågat mig vad jag avser att göra för att stimulera framställningen av antihemofilifaktorer via fårmjölk och därmed bidra till ett mer rationellt utnyttjande av det blod vi har tillgång till.

Regeringen har nyligen till riksdagen överlämnat en proposition (prop. 1990/91:52) om användningen av genteknik på människa m.m. Propositionen berör inte närmare frågor om framställning av läkemedel, men där konstateras att gentekniken bl.a. innebär förfinade metoder för framställning av bättre och effektivare läkemedel.

Den framställning av antihemofilifaktorer ur fårmjölk, som Barbro Westerholm tar upp i frågan, innebär emellertid att ett humant genmaterial med hjälp av genteknik förs in i en djurcell (får). Avsikten är sedan att ur fårets mjölk få fram ett mänskligt protein. Användning av djur för sådant ändamål förutsätter, att det innan försöket påbörjas, görs en etisk prövning av en djurförsöksetisk nämnd.

Detta är ett exempel på att användning av djur för att kunna framställa viktiga läkemedel rymmer flera etiska aspekter. Det är frågor som diskuteras livligt och som jag förutsätter kommer att behandlas ingående av genteknikberedningen. Jag är därför inte beredd att nu, innan frågorna har prövats i vederbörlig ordning, ta ställning vare sig för eller emot en eventuell framställning av antihemofilifaktorer ur fårmjölk.

Anf. 24 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Jag får tacka socialministern för svaret. Det innebär att man skjuter denna principiellt viktiga fråga framför sig.

Vi har 618 blödarsjuka i vårt land, varav hälften är mycket behandlingskrävande. För tillgodoseende av deras behov behövs 135 ton blodplasma om året. Så mycket går åt för att framställa de läkemedel som de behöver. Vi har också problemet med överföring av HIV-smitta resp. gulsot, som måste förhindras vid framställningen av preparaten.

Det finns en metod för att framställa antihemofilifaktorer ur fårmjölk. Enligt uppgift från Nordiska ministerrådet, hämtad från England, skulle det krävas tolv får för 3 000 blödare. Vi har en femtedel av detta antal här i

landet, och det är alltså enligt den gjorda undersökningen ett mycket litet antal djur som skulle fordras för att tillgodose vårt behov.

Men det kostar naturligtvis en del pengar att få fram dessa djur. Det finns forskare som är beredda att göra det. Det finns också intresse från läkemedelsindustrins sida, men på grund av de opinioner som har varit kring den här teknikens utnyttjande vågar man sig inte på att använda den här metoden, till men för de blödarsjuka.

Det är inte kontroversiellt att föra över gener till bakterier genom vilka man kan framställa läkemedel, men när vi kommer över till får blir det bekymmersamt. Jag ser det som oerhört viktigt att man för ut kunskap i samhället och undanröjer de emotionella hinder som finns för att utnyttja en metod som skulle gagna dessa patienter.

Jag inser att jag inte kan inte puffa på socialministern mer i debatten i dag, utan att det är i genteknikberedningen som arbetet fortsätter. Där sitter jag själv, och där kommer jag att driva den här frågan vidare.

Anf. 25 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Jag delar i grunden Barbro Westerholms uppfattning i den här frågan. Skälet till mitt svar är just det som Barbro Westerholm slutade med, att vi har gett genteknikutredningen i uppdrag att pröva de etiska frågorna och de problem som rör etiska diskussioner. Då är det rimligt att genteknikutredningen åtminstone får gå in mer i detalj på frågorna, innan man lyfter ut en sådan här speciell fråga. Jag känner också till det intresse och den grupp av kunniga forskare som finns på det här området.

Anf. 26 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Det är bra att vi delar den grundläggande inställningen. Jag tycker att det är bekymmersamt att detta drar ut på tiden. Det är inte bara de blödarsjukas behov av blod det handlar om, utan det är också andra patienters blodförsörjning som kommer in i bilden. Vi har brist på den varan. Jag skall göra mitt bästa i genteknikberedningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1990/91:176 om tandsköterskors yrkes- och arbetsskador

Anf. 27 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Siw Persson har återkommit med frågan om varför tandsköterskor särbehandlas i sina försök att få sina skador klassade som yrkes- eller arbetsskador.

Enligt Siw Persson har nu ännu flera tandsköterskor blivit allvarligt skadade av sitt arbete med kvicksilver i amalgam. Trots att de har intyg från mycket kvalificerade läkare på att deras skador härrör från arbetet med kvicksilver, uppger Siw Persson att de konsekvent nekas att få skadorna klassade som yrkes- eller arbetsskador.

Bevisregeln i 2 kap. 2 § lagen om arbetsskadeförsäkring (1976:380) är lika

för alla yrkesverksamma på den svenska arbetsmarknaden. Har någon, oavsett yrke, varit utsatt för skadlig inverkan i arbetet skall således en skada som han eller hon ådragit sig anses vara orsakad av denna inverkan, såvida inte betydligt starkare skäl talar emot det.

Det förhållandet att tandsköterskor inte får sina skador godkända kan, mot bakgrund av vad jag nyss sagt, därför inte förklaras på annat sätt än att det föreligger svårigheter att i det enskilda fallet finna tillräckligt stöd för ett samband mellan kvicksilverexpositionen och den aktuella skadan. Någon särbehandling av tandsköterksor får och skall inte förekomma.

Anf. 28 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka ministern för svaret. Låt mig börja med ett litet papper som kemikontoret har gett ut med jämna mellanrum. Där står det följande: Kvicksilver är en silverglänsande flytande metall utan lukt, avger ångor särskilt vid uppvärmning, gift. Det är dödskallemärkt. Under rubriken hälsorisk står det: Giftigt vid inandning, farligt vid hudkontakt. Vidare står det: Vid risk för bildning av ånga, använd så långt som möjligt slutna system, i annat fall kan mekanisk ventilation och pumputsug behövas. Längre ned står det sedan om personlig skyddsutrustning.

Jag vill för ministern påtala bl.a. följande: Att när det gäller profylaxtandsköterskor och hygienister har de som vi andra människor bara två händer och eftersom de aldrig har någon assistans har de aldrig någon hand ledig för det här högvolymsuget som man rekommenderar.

Så sent som på 1970-talet gick man, i undervisningslitteraturen för tandvårdspersonalen, ut med varningen att kvicksilvret i amalgamet kunde skadas av hud och svettrester. Det stod inte ett ord om att kvicksilver mycket lätt tas upp av huden. Så sent som i dag, år 1990, finns det inga särskilda föreskrifter för hur man skall behandla amalgam som till 50 % består av kvicksilver.

I dag är det närmare 200 tandsköterskor som genom mångårigt arbete har blivit skadade av detta. Trots att de kan visa upp läkarintyg från experter som t.o.m. sitter i socialstyrelsens tungmetallgrupp får de inte sin skada klassad som yrkes- eller arbetsskada. Vad kan detta bero på ministern? De har ingen realistisk chans att komma med bevis när inte ens experter hjälper.

Anf. 29 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Det finns inga praxisfall från försäkringsöverdomstolen som rör tandsköterskor. Försäkringsrätten för södra Sverige har nu i oktober, efter hörande av socialstyrelsen, meddelat en dom just i ett sådant här fall. Skadan godkändes inte som arbetsskada men domen är överklagad. För närvarande ligger detta mål hos försäkringsdomstolen för prövning.

Siw Perssons fråga utgick ifrån att tandsköterskorna särbehandlas ur lagsynpunkt. Enligt lagen skall inte någon yrkesgrupp särbehandlas, de får inte och de skall inte särbehandlas. Men det är självklart att dessa arbetsskadeärenden måste prövas enligt gängse praxis och enligt gängse hantering i försäkringsdomstol och försäkringsöverdomstol. Det finns bara denna väg att gå lagligt och juridiskt i Sverige, ingen annan väg.

Den andra frågan som Siw Persson var inne på handlade om det förebyg-

gande arbetet. Detta är en fråga som hänger samman med den tidigare, eftersom eventuella skador uppstår där. Men det är även en fråga om hur arbetsmiljön för tandsköterskor och tandhygienister ser ut. Det är kanske en fråga som vi får ta upp i ett annat sammanhang.

Anf. 30 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Jag tog upp detta som kemikontoret pekat på just därför att det visar på att det inte vore orimligt om den personal som i kanske 20–25 år har arbetat under sådana förhållanden blivit utsatta för giftiga ångor och hudpenetration av kvicksilver. Det skulle vara logiskt att misstänka att det ligger en hel del i detta när de klagar över att de är sjuka och att de skall behandlas rätt. Nu finns dessa tandsköterskor. De har, som jag sade, tagit kontakt med läkare som är experter och t.o.m. sitter i tungmetallgruppen för socialstyrelsen. Dessa intyg underkänns och överprövas av riksförsäkringsverket, av deras förtroendeläkare som, till skillnad från experterna, inte har den personliga kännedomen på samma sätt.

Anf. 31 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Jag är medveten om att detta forum inte är till för att svararen skall ställa en fråga, men jag måste fråga Siw Persson: Vad anser Siw Persson att socialministern skall göra?

Anf. 32 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Tack så mycket socialministern. Jag skall passa på tillfället att lämna över en massa papper om jag får det. Jag hoppas att socialministern särskilt sätter sig in i detta ärende från början till slut. Jag är särskilt engagerad i detta därför att det gäller kvinnor. Det är inte bara kvinnor, det är även män. Det är ett antal tandläkare som har dött i en sällsynt hjärntumörsjukdom. Det hade varit befriande om ministern följt ett eller flera ärendens gång från början till slut för att se hur dessa tandsköterskor behandlas. Jag tycker att det hade varit befriande.

Anf. 33 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Om det är så enkelt att befria Siw Persson skall jag göra det omedelbart. Jag har följt ett par av dessa fall mycket noggrant. Jag är faktiskt mycket väl insatt i detta. Men min fråga är: Vad anser Siw Persson att jag skall göra åt riksförsäkringsverkets expertbedömning och åt att försäkringsdomstolarna inte dömer enligt Siw Perssons uppfattning? Det är en mycket intressant frågeställning som jag gärna skulle vilja ha ett svar på.

Anf. 34 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Det hade varit bra om socialministern hade skrotat den överprövning som vi har med förtroendeläkare och förtroendetandläkare och i stället litat helt på de experter som finns. Men jag vet att ministern aldrig skulle gå med på detta. Hon skakar dessutom redan på huvudet. Det är mycket allvarligt detta med en överprövning av läkare och tandläkare som inte känner de enskilda patienterna på samma sätt som de experter som i tidigare skede har kommit i kontakt med dem. Jag vet att ministern tycker

det är att svära i kyrkan när man ifrågasätter riksförsäkringsverkets förtroendeläkare och förtroendetandläkare.

Anf. 35 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Det handlar inte om att jag anser att någon svär i kyrkan, och det handlar heller inte om att ha någon uppfattning om riksförsäkringsverkets förtroendeläkare. Det är i stället fråga om ett rättssystem och huruvida detta skall fungera lika för alla grupper enligt den lag som riksdagen har tagit ställning till och fattat beslut om eller inte följa den lag som riksdagen har fattat beslut om. Enligt min mening skall man följa den lag som riksdagen har fattat beslut om till dess att riksdagen ändrar lagen.

Anf. 36 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Det är en önskedröm att vi har ett system som behandlar alla lika. Jag har i den här frågestunden pekat på flera fall där människor inte behandlas lika inför lagen. Till skillnad från vad som gäller för andra yrkesgrupper, spelar det ingen roll vilken bevisföring dessa människor kommer fram med, eftersom den i alla fall underkänns.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1990/91:185 om assisterande tandvårdspersonal

Anf. 37 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Marianne Andersson i Vårgårda har frågat mig när regeringen avser att lägga fram en proposition med förslag till ändring av behörighetsregleringen för assisterande tandvårdspersonal.

Utredningen för översyn av vissa ansvarsfrågor inom hälso- och sjukvården har avlämnat betänkandet (Ds S 1986:10) Behörighetsreglering för assisterande tandvårdspersonal. Betänkandet har remissbehandlats.

Avsikten är att regeringen skall förelägga riksdagen förslag om ändringar i behörighetslagstiftningen i början av år 1991.

Anf. 38 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Herr talman! Först vill jag tacka statsrådet för det ganska positiva svaret på min fråga. Det är alltid oroligt och osäkert för en yrkesgrupp att inte veta hur arbetsuppgifterna kommer att utvecklas, särskilt när det gäller en så specialiserad yrkesgrupp som tandhygienister och tandsköterskor. Deras utbildning är i stöpsleven, och de är oroliga för att den skall hamna vid sidan om i den kommande gymnasiereformen. De oroar sig också för hur tandhygienistutbildningen på högskolenivå skall se ut i framtiden. Förutsättningen för ett bra beslut om utbildningen är att det finns beslut om hur behörighetsregleringen skall se ut. Detta är just nu den absolut viktigaste frågan för den här yrkesgruppen. Det är därför av största vikt att ett förslag kommer innan vi skall ta ställning till utbildningarna.

Betänkandet Behörighetsreglering för assisterande tandvårdspersonal, som innebär att tandläkare kan delegera fler uppgifter till annan personal,

kom redan 1986, och så länge har alltså denna fråga varit öppen. Inget har hänt, trots att det i budgetpropositionen i våras aviserades att en proposition i ärendet skulle komma i år.

Jag är tacksam för att ministern nu säger att en proposition skall komma nästa år, men jag vill ändå ställa en följdfråga: Kommer förslaget så pass tidigt att vi kan fatta beslut i ärendet innan vi fattar beslut om utbildningarna, åtminstone gymnasieutbildningarna, eller så att detta beslut kanske kan fattas i samband med det om utbildningarna?

Anf. 39 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Det är min avsikt att försöka lägga fram propositionen så att det i varje fall blir möjligt att göra det senare.

Anf. 40 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Herr talman! Jag tror inte att jag uppfattade svaret riktigt. Skall propositionen läggas fram så att det blir möjligt att samordna besluten, så att man vet vad det är man beslutar om när man fattar beslut om utbildningarna? Det ser jag i så fall som positivt.

Det sker ju faktiskt förändringar inom tandvården. Vi vet att tandhälsan har förbättrats ganska mycket under senare tid, och samtidigt har tandläkarna fått syssla med alltmer komplicerade arbeten. Det som diskuterades här tidigare, amalgamet, är ju bara ett av flera sådana arbetsområden. Arbetsinnehållet förändras alltid, och man bör då verkligen se över behörigheten för annan personal som berörs.

När vi nu talar alltmer om ekonomiska problem är det viktigt att vi utnyttjar resurserna på bästa sätt. Säkert är det i dag så att den assisterande tandvårdspersonalens resurser och kompetens inte utnyttjas så effektivt som möjligt. Vi behöver verkligen se till att arbeta för att nå dit.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1990/91:187 om försäkringskassorna och det s.k. ohälsotalet

Anf. 41 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Mariana Wallin har frågat mig vilka initiativ regeringen avser att vidta för att försäkringskassorna skall få reella möjligheter att medverka till att sänka ohälsotalet.

Uppdraget till riksförsäkringsverket att under de närmaste åren se till att sänka ohälsotalet står fast. Vid överläggningen med RFV inför årets budgetarbete diskuterades just hur man kan skapa det utrymme som behövs. Frågan om att stärka rehabiliteringslinjen är av hög prioritet, och ett gott resultat förutsätter att försäkringskassorna frigör resurser för detta arbete.

Anf. 42 MARIANA WALLIN (fp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka socialministern för svaret. Jag beklagar att jag kanske inte är lika optimistisk i bedömningen som socialministern

när det gäller försäkringskassornas förmåga att sänka ohälsotalet och nå det mål som har satts upp, nämligen att minska sjukfrånvaron med två dagar fram till den 1 juli 1991.

I regeringens krispaket saknas förslaget om en sjuklönereform, och där låg mycket av möjligheten till en omfördelning av personalen på kassorna. I stället har nu rutinerna blivit sådana att det blir ytterligare sten på bördan. Enligt förslaget kommer det att bli fler kompensationsnivåer och kontroller. Det kommer för arbetstagarna att bli olika nivåer, och man måste kontrollera att arbetsgivarna betalar rätt. Det man spar in genom en sänkning av sjukpenningen, äts i stället upp av rutinarbete och byråkratiskt krångel.

Tanken var att man skulle frigöra ca 1 500 årsarbetare som skulle kunna användas för att få ner ohälsotalet, för att få till stånd en snabbare samordning av rehabiliteringen och förhindra långtidssjukskrivningar och förtidspensioneringar. Försäkringskassorna skulle ha huvudansvaret för detta. Hur blir det nu med de resurserna? Jag kan inte ur socialministerns svar läsa ut att det kommer att bli fråga om några resurser.

Socialministern säger i svaret att man har fortsatt att diskutera denna fråga med riksförsäkringsverket. Jag kan då referera till en artikel av Gustav Jönsson, överdirektör i riksförsäkringsverket, i Dagens Nyheter i går. Han uttrycker precis samma farhågor som jag gör här och säger att dessa möjligheter inte finns. Betyder socialministerns svar att det är just frågan om ett eventuellt införande av sjuklön som kommer att diskuteras?

Anf. 43 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! På den sista frågan från Mariana Wallin kan jag säga nej.

Det nu aktuella förslaget innebär en mycket stor försämring av sjukförsäkringssystemet. Syftet är att minska belastningen i socialförsäkringen med mellan 6 och 7 miljarder kronor. Skälet till detta är något som har diskuterats allmänt, nämligen den stora belastningen på statsutgifterna, och detta behöver vi kanske inte diskutera nu. En sådan stor försämring innebär naturligtvis också i sitt regelverk påfrestningar på försäkringskassorna, inte minst i omläggningsskedet. I samband med detta måste vi självfallet också, tillsammans med berörd myndighet, mer detaljerat gå igenom vad vi behöver göra i övrigt för att underlätta för den administrativa och handläggande personalen att både arbeta med förändringen i sjukförsäkringen och att fortsätta det arbete som faktiskt har dragit i gång på ett mycket positivt sätt runt om i alla länskassor när det gäller rehabiliteringen. Vi har fått många upplysningar om att just detta pågår.

Arbetet tillsammans med riksförsäkringsverket är i gång. Vi arbetar för närvarande med budgeten, och vi kommer också att i budgeten till riksdagen ge anvisningar och förslag om hur vi skall kunna gå vidare.

Gustav Jönsson från riksförsäkringsverket är inte den ende som har varit ute i debatt, utan det har också ett antal företrädare för försäkringskassorna runt om i landet. Och alla har kanske inte haft samma negativa uppfattning om förslaget som man har på centralt håll.

Anf. 44 MARIANA WALLIN (fp):

Herr talman! Det ger i alla fall en liten vink om att diskussionen kommer att fortsätta, och det är jag naturligtvis tacksam för.

I folkpartiet känner vi naturligtvis en besvikelse över att man inte har infört arbetsgivarinträdet, eftersom det var en av delarna i den överenskommelse som vi tidigare gjorde med socialdemokraterna, och över att man nu inte heller inför en sjuklön.

Jag kanske då kan ställa ytterligare en fråga till socialministern: Vilket besked skall vi ge till de människor som när det gäller handläggning av rehabiliteringen redan i dag har väntetider på ett år innan man över huvud taget har fått fram underlag för beslut och prövning?Detta är naturligtvis ett stort besvär för dem, men jag vet också att försäkringskassornas personal lider mycket av detta. Kommer det att ges ett besked snart?

Anf. 45 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Det är alldeles självklart att väntetider på runt ett år är alldeles oacceptabla. I den diskussion vi hade förra hösten informerades vi om att man hade väntetider på tre à fyra år, och de var ännu mer ohållbara.

De beslut som riksdagen har fattat i samband med den särskilda rehabiliteringspropositionen, de förslag som nu ligger på utskottets bord och som kommer att behandlas av riksdagen, de förslag som regeringen kommer med i budgetpropositionen, det fortsatta arbetet med rehabiliteringen och kopplingen till arbetsskadeförsäkringen m.m., kommer att vara tillräckligt tydliga signaler för att ge arbetsutrymme, så att den handläggande personalen på försäkringskassorna med gott mod skall kunna arbeta med den viktiga uppgiften rehabilitering. Den är mycket högt prioriterad och kommer tillsammans med det viktiga arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna att kunna ge människor chansen till en bättre hälsa.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1990/91:186 om bilersättningar

Anf. 46 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Knut Wachtmeister har frågat mig om jag avser att föreslå någon ändring i reglerna om uttag av arbetsgivaravgift i de fall då anställd fått kostnadsersättning för användning av egen bil i tjänsten.

Vid den här tiden förra året lades förslagen till den första etappen i skattereformen fram inför riksdagen. Enligt de för år 1990 beslutade reglerna skall skatt betalas för sådan ersättning som en anställd fått för användning av egen bil i tjänsten till den del den överstiger 12 kr. per mil. Några motsvarande ändringar gjordes emellertid inte vad gäller uttaget av arbetsgivaravgift för år 1990. Enligt de rekommendationer som riksskatteverket därefter utfärdat skall en ersättning som överstiger 25 kr. per mil behandlas som lön i socialavgiftshänseende, varför arbetsgivaren skall erlägga arbetsgivaravgift på hela ersättningsbeloppet.

I juni i år beslutade riksdagen om ändrade regler beträffande uttag av socialavgifter som gäller fr.o.m. år 1991. I fortsättningen kommer både skatt och socialavgifter att tas ut på den del av utgiven bilersättning som överstiger 12 kr. per mil. Någon ytterligare ändring är för närvarande inte behövlig.

Anf. 47 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret och beklagar att statsrådet måste ta sig till riksdagen för att svara på en enda fråga. Den väntade nya lagstiftning som träder i kraft den 1 januari 1991 har dessutom eliminerat det problem som jag tagit upp i min fråga som gäller innevarande år. Enligt det nya förslaget skall ersättning för resa med egen bil i tjänsten som bekant delas upp, så att ersättning utöver normal kostnadsersättning skall beläggas med arbetsgivaravgift och preliminär skatt.

Mot bakgrund härav är det märkligt att riksskatteverket menar att för innevarande år arbetsgivaravgift skall erläggas på *hela* ersättningsbeloppet om detta uppgår till 25 kr. per mil. Riksskatteverket stöder sig därvidlag på en regeringsrättsdom där en uppdelning av ersättningen i en kostnadsersättningsdel och en lönedel inte varit aktuell.

Nu säger Erik Åsbrink: "Några motsvarande ändringar gjordes emellertid inte vad gäller uttaget av arbetsgivaravgift för år 1990." Ja, men det är just det som är felet. Det nya förslaget, som för övrigt i dag tillstyrks av skatteutskottet, visar ju att det gamla inte var bra.

Nu är detta emellertid en tolkningsfråga, och riksskatteverket hade säkerligen inte brutit mot gällande lag om man hade gjort en annan tolkning av vad regeringsrätten sagt. Det står ju ingenting i lagen om att man inte får göra den uppdelningen. Anser statsrådet att det är bra att man har en regel som gäller år 1990, där det skall tas ut arbetsgivaravgift på hela beloppet, och en annan för år 1991 och framöver?

Anf. 48 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Jag tror vi är överens om att den ändring som nu träder i kraft och som gäller för nästa år och allt framgent är bra. Vi får nu ett enhetligt system när det gäller såväl inkomstskatt som sociala avgifter. Under år 1990 har vi emellertid övergångsvis haft en annan lösning med olikartade regler.

Jag kan rent allmänt hålla med om att det inte är bra att sådant sker. Det bör undvikas. I detta fall hade vi en speciell situation, ett genomförande av en mycket omfattande skattereform, och då kan ibland under en kortare övergångstid inträda vissa specialförhållanden som gör att man går ifrån enhetligheten.

Jag tänker inte ge mig in på att betygsätta riksskatteverkets hanterande. Det har efter bästa förmåga tolkat gällande lagar, och den lagtolkningen kan bara ifrågasättas av en domstol. Jag tänker alltså inte göra det här, och det är inte heller, såvitt jag kan se, riksdagens sak att göra en sådan tolkning.

Jag vill också påminna om att det finns två sidor i den här frågan. Tar man ut avgift på hela beloppet, vilket man gör för år 1990 när ersättningen överstiger 25 kr./mil, utgår å andra sidan också förmåner. Det är en förmånsgrundande avgift som tas ut. Det vore därför fel att beskriva detta som enbart en nackdel. Det finns både plus- och minustecken i detta.

Anf. 49 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag börjar med det sist sagda. Jag delar den uppfattning statsrådet har. Det är viktigt att också få en tillfredsställande lösning, efter-

som kostnadsersättningen inte är pensionsgrundande vilket lönedelen är, som statsrådet säger.

Det gläder mig att statsrådet erkänner att det är olyckligt om vi har olika regler för 1990 och 1991. Men sedan är jag inte riktigt med när statsrådet säger att det riksskatteverket nu har sagt bara kan ändras av domstol. Det kan det väl ändå inte. Vad riksskatteverket säger är en rekommendation till taxeringsnämnderna att handlägga ett ärende på ett visst sätt. Men såvitt jag vet står det ingenstans skrivet i lagen att man inte får dela upp en bilersättning i en kostnadsdel och en lönedel.

Om nu statsrådet anser att tolkningen är olycklig, hoppas jag att det tas som en rekommendation i taxeringsnämnderna att man inte bör tolka den gällande lagen som riksskatteverket har gjort i sin rekommendation. Man kan enligt min uppfattning mycket väl tänka sig att redan för år 1990 dela upp bilersättningen i en kostnadsdel och en lönedel, vilket ju skall gälla från den 1 januari 1991.

Anf. 50 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Jag vill understryka att jag inte har velat säga att riksskatteverkets tolkning skall ifrågasättas. Jag kan med instämmande läsa innantill ur betänkandet från socialförsäkringsutskottet där man säger att frågan om riktigheten av verkets tolkning endast kan avgöras av domstol. Det var det jag sade, och jag vill alltså instämma i utskottets yttrande.

Jag har också uttalat att det i princip är önskvärt att vi har enhetliga regler när det gäller underlaget för inkomstskatten och sociala avgifter. Detta förverkligas nu nästa år. Jag har inte för avsikt att nu med retroaktiv verkan föreslå några förändringar för inkomståret 1990.

Anf. 51 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag beklagar detta, men hoppas samtidigt att taxeringsnämnderna ute i bygderna lyssnar till vad statsrådet här har sagt om det olyckliga i att ha olika regler och tolkar bestämmelserna annorlunda än riksskatteverket.

Jag tycker ändå att det är egendomligt att socialförsäkringsutskottet säger att en rekommendation som riksskatteverket har lämnat endast kan ändras av domstol. I så fall är riksskatteverket verkligen en stat i staten, och så olyckligt är det väl ändå inte.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1990/91:189 om objektiv skolundervisning

Anf. 52 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Elisabeth Fleetwood har frågat mig om vilka åtgärder jag avser att vidta för att tillförsäkra våra elever en objektiv undervisning.

I gällande läroplaner fastställs att urval och behandling av stoff i alla ämnen skall präglas av saklighet och allsidighet. Undervisning byggd på denna princip uppfyller på bästa sätt kravet på objektivitet. Dessutom sker inom

statens institut för läromedel en granskning av baslärområdet utifrån sakligheits- och allsidighetsaspekter.

I propositionen Ansvaret för skolan (1990/91:18) behandlas behovet av en översyn av läroplanerna delvis med utgångspunkt i att ange vem – läraren, skolledningen osv. – som bär ansvaret för att målen uppnås. Jag avser att snarast återkomma till regeringen med förslag till en sådan översyn under nästa år. Därigenom förtydligas också kravet på lärarna att bedriva en saklig och allsidig undervisning.

Regeringen föreslår också att det nya skolverkets uppgifter skall vara läroplansutveckling, uppföljning och utvärdering samt tillsyn. Inom ramen för utvärderingen kommer skolverket att kunna ge regering och riksdag en samlad bild av skolan och samtidigt konstatera om och hur kommunerna fullgör sina åligganden gentemot eleverna. Tillsynen som skall komplettera utvärderingen syftar till att rätta till sådana brister och förhållanden som har stor betydelse för de enskilda som berörs men som inte ger utslag i den samlade utvärderingen.

En viktig uppgift såväl i utvärderingen som tillsynen blir granskningen av undervisningens allsidighet och saklighet.

Anf. 53 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. När läste igenom det fann jag en rad honnörsord som vi är helt överens om borde gälla – saklighet, allsidighet, objektivitet osv. Samtidigt är väl både skolministern och jag medvetna om den debatt som försiggick i våras när lärartjänsterna kommunaliserades och den oro som då rådde och fortfarande råder bland många av lärarna och även bland eleverna.

Mot den här bakgrunden och med tanke på den rädsla och oro som man känner för att denna objektivitet inte skall finnas i skolorna, kan jag inte låta bli att konstatera att jag många gånger tycker mig finna en brist på politisk jämvikt, inte minst i läroböckerna. Jag blev ännu mer stärkt i min uppfattning när läste följande ord av Ingvar Carlsson från partikongressen 1987: "Skolan skall vara den spjutspets som formar den socialistiska människan."

Vi som inte är socialistiska människor och inte vill bli det blir oroliga när statsministern på en partikongress går ut och säger något sådant. Jag skulle därför vilja komplettera mina frågor genom att ställa följande fråga till skolministern: Är de här orden vägledande för undervisningen? Befrämjar det i så fall en objektiv undervisning? Tar Göran Persson möjligen avstånd från att skolan skall vara spjutspetsen som formar den socialistiska människan? Frågorna är inte snälla, men de är viktiga.

Anf. 54 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag blev något konfunderad när jag fick frågan av fru Fleetwood. Frågan är inte direkt ett under av precision, utan mycket svepande. När hon nu preciserar frågeställningen åberopar hon ett citat från 1987 års partikongress. Fru Fleetwood har haft en valperiod på sig däremellan att ställa frågor till riksdagen. Hon har också kunnat ställa frågor till statsministern som hon träffar i olika sammanhang och till andra skolministrar. Nu kommer frågan upp. Jag tycker inte att det särskilt imponerande, om

jag skall uttrycka mig försiktigt, att fru Fleetwood har gått omkring och burit på en ängslan för objektiviteten i skolundervisningen, baserad på ett uttalande gjort 1987.

Det är troligen inte heller detta som saken handlar om. Det handlar i stället om moderata samlingspartiets tillkortakommanden i diskussionen om kommunaliseringen av lärartjänsterna. Moderaterna har larmat våldsamt på gator och torg och stött en opinion som har utmålat detta som ett övergrepp mot allsidigheten i skolan.

Moderaterna har haft två tillfällen att gå emot detta förslag, förutom vid riksdagsbeslutet. Det första tillfället var den allmänna motionstiden. Moderaterna tog då inte ens upp frågan. Det andra tillfället var i höst när vi lade fram nya statsplansförslag. Jag kan bara konstatera att när de behandlades i riksdagen, stod moderaterna i stort sett bakom regeringens linje. Man tar inte heller nu upp förslaget om att återinföra den statliga regleringen.

Moderaternas dubbelspel börjar bli avslöjat och känt ute på skolorna. Man tillgriper då naturligtvis taktiken anfall är bästa försvar. Då tar man fram ett uttalande från 1987 års partikongress och försöker göra politik av detta. Jag tycker att det är svagt.

Jag kan för min del, herr talman, nöja mig med att konstatera att de principer som har funnits för den svenska skolan i det här avseendet kommer att ligga fast. Det kommer inte att vara aktuellt att ändra på något i det sammanhanget.

Anf. 55 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Skolministern, jag tycker precis tvärtom. Jag tycker inte att det är svagt, utan jag tycker det är starkt.

Jag har mycket svårt att förstå att ord från en statsminister som bara är tre år gamla och som gäller något så viktigt som ideologiska frågor i undervisningen skulle vara passé. Det är inte möjligt att så är fallet. I så fall kan man säga att massor av de frågor som berördes vid 1987 års partikongress är obsoleta. Det är de naturligtvis inte. Det här finns kvar. Det gör oss oroade.

Det är klart att anfall är bästa försvar. Det är därför Göran Persson går till så hårt anfall mot mig när jag väcker den här frågan. Anfall är ett bra försvar. Men det går också att försvara sig mot ett bra anfall, och det är det jag gör.

Vi förlorade omröstningen i kammaren. Göran Persson vet emellertid också att det var mycket svårt att vinna omröstningen i kammaren, och ni har inte lyckats vinna stöd för detta ute bland skolfolket.

Anf. 56 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Poängen i mitt inlägg var faktiskt, fru Fleetwood, att ni har haft två chanser sedan dess att ta upp frågan. Vid båda tillfällena har ni avstått. För dem som har följt diskussionen ute på skolorna framstår det som uppenbart att moderata samlingspartiet har drivit en linje som partiet inte är berett att stå för. Det har rört sig om ett frieri i en mycket besvärlig och inflammerad situation. När den sakliga prövningen kom, stod ni på den linje som jag drev. Så är det. Det är möjligen besvärande för er, och ni får därför ta fram den typ av grepp som ni nu använder.

Det är något kränkande mot alla dem som arbetar i skolan att man inte

tilltror dem kraften och förmågan att driva en allsidig och objektiv undervisning. De har allt stöd för detta i läroplanen och i kursplaner. Något annat har inte gällt och kommer inte att gälla. På den punkten finns ingen anledning till oro.

Moderaterna borde kanske däremot fundera litet över hur det står till med den egna trovärdigheten när det gäller den kärnfråga som det egentligen handlar om och som fru Fleetwood går runt.

Anf. 57 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag kanske är mindre ödmjuk när jag säger att här kommer ännu ett av de angrepp som vi får höra när vi tar upp sakfrågorna, nämligen att det är kränkande för skolans folk. Jag tror att skolans folk är tillräckligt moget för att bedöma det själv. Det behöver jag praktiskt taget inte bemöta.

Däremot kvarstår citatet: "Skolan skall vara den spjutspets som formar den socialistiska människan." Vilka beslut vi än fattar i skolfrågor här i kammaren måste den här uppfattningen finnas kvar tills Ingvar Carlsson säger att han hade fel. Om han säger det skall jag inte ta upp detta längre. Detsamma gäller om Göran Persson kan hälsa från statsministern att han hade fel den gången. Ett citat från en partikongress kan dock inte vara något som man inte behöver bry sig om.

Anf. 58 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Fru Fleetwood vet naturligtvis hur det går till när en läroplan fastställs. Den fastställs av regeringen efter principiella resonemang av riksdagen. Den läroplan vi har i dag har vi varit överens om. Den läroplan som vi skall göra kommer vi säkert också att bli överens om. Den präglas av allsidighet, saklighet och objektivitet. De som skall hantera läroplanen i klassrummen, våra lärare, har kompetens och förmåga att göra det. Från den utgångspunkten finns ingen anledning att föra en debatt.

Jag vill återkomma till vad det egentligen handlar om. Ni från den moderata sidan har hamnat i en position där ni har ställt ut löften, gett förklaringar och invaggat folk i en del förhoppningar som ni nu inte vill och kan infria. Det är det stora sveket. Det inser säkert de som har följt denna debatt. Det bästa för Fleetwood är då att använda anfall som försvar. Då tar hon till ett uttalande från 1987. Jag tycker faktiskt att det är ganska avslöjande.

Anf. 59 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Vi är överens om läroplanen och det är viktigt vad den innehåller och vad som fastställs.

Jag är orolig för, Göran Persson, bl.a. hur socialdemokratiska skolpolitiker ute i landet skall uppfatta Ingvar Carlssons ord om att skolan skall vara en spjutspets som formar den socialistiska människan. Är hans ord utan betydelse för den socialdemokratiska skolpolitiken? Jag anser faktiskt att lärarna har bättre omdöme i det fallet än vad man måste ha. Är man rättrådig

och rättrogen som socialdemokratisk skolpolitiker skall man väl tro på vad statsministern säger? Det kanske är en retorisk fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1990/91:204 om dataundervisningen i grundskolan

Anf. 60 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Margitta Edgren har frågat utbildningsministern om dataundervisningen i grundskolan.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Jag vill erinra om att den försöksverksamhet med datorn som pedagogiskt hjälpmedel i bl.a. grundskolan, som bedrivs inom ramen för det s.k. DOS-projektet, inleddes höstterminen 1988 och skall avslutas vid utgången av innevarande läsår. En utvärdering av försöksverksamheten har inletts vid Linköpings universitet, och en fullständig utvärderingsrapport kommer att överlämnas till regeringen nästa höst.

Jag delar uppfattningen att det finns vissa problem när datorstöd används i undervisningen. Men jag är också övertygad om att datorstöd i undervisningen bl.a. ger elever ökade möjligheter att tillämpa ett undersökande arbetssätt och att kommunikation via dator bryter handikappade elevers isolering och ökar deras självförtroende. Detta har också framgått av en preliminär rapport om det pågående utvärderingsarbetet som nyligen har överlämnats till regeringen.

Frågan om fortsatta insatser kring dataundervisningen i skolan avser jag i första hand att återkomma till i samband med 1991 års budgetproposition.

Anf. 61 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Men det som sägs i svaret har jag inte frågat om. Svaret är något av ett goddag yxskaft. Jag har inte frågat om datorstöd i undervisningen. Min fråga gäller det som står i läroplanen om att högstadieeleverna skall ha 80 timmar dataundervisning. Vi får allt fler rapporter om att eleverna, trots att denna undervisning infördes 1984, fortfarande inte får en sådan undervisning. Dessa 80 timmars undervisning på högstadiet är egentligen en lång lidandes historia, alltifrån 70-talet när vi satsade oerhört många miljoner för att utveckla en egen dator för skolan, det s.k. Kompisprojektet. Redan 1983 fick vi i gång datautbildning för lärare. 1984 satsade staten 60 miljoner för att skolorna skulle utrustas med Kompisdatorer och datorsalar. 1985 bildades en dataprogramgrupp för att man skulle skjuta på utvecklingen av programvaror och för att man skulle kunna samordna skolans programvaror med marknadens. 1987 gjorde Ulla Riis, pedagog i Linköping, en utvärdering som visade att eleverna långt ifrån fick sina 80 timmar. På vissa håll fick eleverna ingenting, och på andra håll fick eleverna maximalt 20 timmar.

1988 startade den s.k. DOS-gruppen för att man ytterligare skulle skjuta på utvecklingen. Nu, 1990, visar alltså en lokal undersökning i Stockholm att

varannan elev inte får någon undervisning alls i datalära och att bara var femte får regelbunden undervisning. Det är detta som är problemet. Jag håller däremot med om det som statsrådet säger i svaret, nämligen att datorstöd kan vara en underbar möjlighet för att bryta handikappade elevers isolering och att det ger möjligheter för eleverna att tillämpa ett undersökande arbetssätt. Men det är ju det som är målet, men vägen dit har man på vissa håll ännu inte börjat att gå.

Anf. 62 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Margitta Edgren säger att man på vissa håll inte ens har börjat gå denna väg. Det är klart att man har gjort det och att man går åt rätt håll. Det är inget tvivel om den saken. Och det är klart att vi inom den svenska skolan har gjort mer än man har gjort i något annat land just när det gäller introduktionen av datorer och datorstöd och att vi har satsat väldigt mycket resurser på det. Det finns anledning att vara glad över det, eftersom det har varit en bra satsning. Sedan har det inte alltid funnits lärarkapacitet. Och i en del sammanhang har denna undervisning inte kunnat ske på ett sådant sätt att den på ett bra sätt har integrerats med andra ämnen. Det finns brister, det är vi medvetna om, och det säger jag också i svaret.

En sådan här stor introduktion tar sin tid, och jag tror att det är mycket farligt att generalisera med tanke på enstaka kommuner eller enstaka skolor.

Om man tittar över tiden är det inget tvivel om att processen går åt rätt håll. Innan vi gör så tvärsäkra uttalanden som Margitta Edgren gör är det nödvändigt för oss att ha ett fullständigt underlag. Det är därför som vi har bett universitetet i Linköping att göra den här typen av genomgång. När vi har den kommer vi att återkomma. Och vi kommer självfallet också att koppla detta till läroplansöversynen och läroplansresonemangen. Vi kommer också att ta upp DOS-gruppen och den avveckling vi nu gör av den statliga skoladministrationen och diskutera den saken i bl.a. budgetpropositionen. Det är mitt svar. Och jag tror att man, om man läser svaret och tittar på det i sitt sammanhang, finner att det faktiskt innehåller de saker som Margitta Edgren har tagit upp, men utifrån ett något vidare perspektiv som jag kanske är tvungen att anlägga.

Anf. 63 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Men, statsrådet, vi är helt överens. Det har räknats upp en hel rad åtgärder som innebär att det har satsats oerhört mycket personlig kapacitet, människor och oerhört mycket pengar. Men vi har fått ut så litet av det. Vad jag i all ödmjukhet vill komma fram till är statsrådets uppfattning om huruvida han har gjort någon bedömning av vad vi har lärt oss av detta. Hur kan vi använda de kunskaper som vi nu har, så att vi inte gör samma fel igen? Finns det något annat sätt att i läroplanen få in detta utan att man skriver att det skall vara 80 timmars undervisning när eleverna inte får det? Jag tycker att det är destruktivt att det står något i läroplanen som inte kan omsättas i verkligheten.

Statsrådet talar om enstaka undersökningar. Ulla Riis visade 1987 hur det låg till, och nu har man lokalt i Stockholm följt upp detta. Det visade sig då

att varannan elev i högstadiet i Stockholm inte får någon undervisning alls. Och i Stockholm finns det ändå både utbildade lärare och datorsalar.

Anf. 64 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag tror att vi skall ta fasta på vad Margitta Edgren säger, nämligen: Vad kan vi lära oss av den här typen av introduktion av ett nytt inslag i skolans verksamhet? En sak som man naturligtvis kan lära sig är att även om riksdagen och regeringen beslutar om att det skall vara x tiotal timmar undervisning i varje skola vid ett visst årtal, så är det faktiskt andra faktorer som utöver beslutet i viss mån kommer att vara avgörande för om man lever upp till detta eller inte. I detta sammanhang skall man naturligtvis vara ödmjuk och öppen och förstå dessa samband. Då handlar det inte bara om att skaffa utrustning, utan det handlar framför allt om lärarkapacitet och pedagogisk ledning på skolorna, så att den här typen av insatser sätts in i sitt rätta sammanhang.

Däremot är jag inte överens med Margitta Edgren när hon säger att vi har fått ut litet av detta. När vi har utvärderat detta färdigt tror jag att vi kommer att se att vi har fått ut väldigt mycket av det och att det kommer att visa sig ha varit en mycket klok satsning att på ett tidigt stadium föra in datorn i skolan som ett hjälpmedel att användas inom skilda ämnen i undervisningen. Det är mot den bakgrunden som jag vill vara litet försiktig innan jag gör alltför tvärsäkra uttalanden. Därför återkommer jag i budgetpropositionen.

Anf. 65 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Jag avvaktar budgetpropositionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1990/91:206 om livsmedelshjälp till Sovjetunionen

Anf. 66 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Ingrid Hasselström Nyvall har frågat mig om Sverige är berett att snabbt sätta in livsmedelshjälp till Sovjetunionen om en hungerkatastrof uppstår.

Den ekonomiska krisen i Sovjetunionen har fördjupats. Produktionen och särskilt distributionen av livsmedel möter allvarliga problem. Det tidigare plansystemet har inte ersatts av ett nytt fungerande marknadssystem. Under tiden uppstår svåra problem, t.ex. hamstring. Risken finns att en svår livsmedelsbrist kan uppstå under vintern.

Självklart följer vi den dramatiska utvecklingen i Sovjetunionen noga. Situationen är allvarlig, inte bara på livsmedelsområdet utan för hela den sovjetiska ekonomin. Landet har i dag stora problem som allvarligt påverkar dess ekonomiska relationer med omvärlden. Till detta kommer politiska problem och i synnerhet svårigheter med unionens sammanhållning.

Utvecklingen i Sovjetunionen inger oro. Hur Sovjetunionen lyckas lösa sina problem är naturligtvis av stor betydelse för omvärlden och påverkar vår egen ekonomi och säkerhet. I många internationella fora studeras nu si-

tuationen, och överväganden pågår om vad som bör göras. Sverige deltar aktivt i detta arbete.

Det bistånd som vi har satt av för samarbete med Sovjetunionen, särskilt de baltiska republikerna och Leningradområdet, skall användas för långsiktiga kunskapsutvecklande insatser på viktiga områden. Stöd till de ekonomiska reformerna utgör en central del av detta.

Anf. 67 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Tack för svaret, statsrådet Hjelm-Wallén. Jag hade nog hoppats på att få ett något mera konkret och mer aktuellt inriktat svar. Min fråga väcktes spontant i fredags morse efter ett radioinslag om den svenska planeringen inför en tänkbar utvandringsvåg från Sovjetunionen – en utvandring främst föranledd av den svåra livsmedelssituationen i Sovjetunionen. TV och andra massmedia vittnar praktiskt taget dagligen om långa köer framför tomma hyllor.

Denna vecka skulle enligt radioinslaget bl.a. invandrarverket, försvaret och andra myndigheter som kan beröras diskutera kommande åtgärder. Dessa åtgärder skulle naturligtvis sättas in främst vid gränserna. En sådan beredskap är säkert nödvändig, men den väckte ändå frågan: Hur kan man nå in i Sovjetunionen med akut hjälp? Vad planerar Sverige på detta område? Jag vore tacksam om jag fick statsrådets syn på detta.

Jag vet att andra länder förbereder hjälp i stor skala. Här tror jag att Sverige, eventuellt i samarbete med Finland, skulle kunna gå in mer direkt genom t.ex. Röda korset och andra frivilliga organisationer. Hur kan man undvika – för det tror jag att man måste – de stora sovjetiska byråkratiska systemen, där alltmer tycks försvinna på vägen? Statsrådet antydde någonting i denna riktning. Hur skall man få livsmedlen att nå fram? Har de svenska biståndsorganen funderat kring detta?

Jag vet att lilla Sverige inte kan klara att föda miljoner människor i Sovjet, men det är plågsamt att här ha stora överskott av bl.a., spannmål, smör och socker medan folk lider akut nöd bara ett femtiotal mil bort.

Anf. 68 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag har förståelse för att denna fråga spontant uppstått. Samtidigt hoppas jag att riksdagens ledamöter förstår att denna fråga långt ifrån är så enkel att man bara rakt kan säga ja eller nej. Situationen i Sovjetunionen är svåröverblickbar. Landet har faktiskt haft en rekordskörd i år, men samtidigt råder det brist på livsmedel. Problemen finns alltså i distributionssystemet och förstärks av hamstring och liknande faktorer. Vad det handlar om är att planekonomin håller på att förändras till något nytt, med ett fungerande prissystem.

Man skall också komma ihåg att omställningen skapar en politisk debatt i Sovjet, där bristen på livsmedel utgör ett slagträ i debatten. Det är därför viktigt att göra en ordenlig analys innan man tar till livsmedelsbistånd. Risken är, precis som Ingrid Hasselström Nyvall sade, att man annars gör fel.

Frågan diskuteras nu i internationella fora. Vid ESK-mötet som pågår i Paris har denna fråga diskuterats. Vi stöder de internationella strävandena att söka ge bistånd till Sovjetunionen. Vi kommer att följa situationen väl-

digt nära, för den är nära oss. Skulle en verklig hungerkatastrof utbryta i vårt grannland, kommer självfallet den svenska regeringen inte att vara overksam.

Anf. 69 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Jag är tacksam för dessa ytterligare synpunkter. Självfallet vet också jag att det inte går att svara ja eller nej. Men jag hade önskat något mera av antydan om att den svenska regeringen också har en "akut" blick på saken. Statsrådet säger i sitt svar att det bistånd som vi har satt av för samarbete med Sovjetunionen, särskilt de baltiska republikerna och Leningradområdet, skall användas för långsiktiga kunskapsutvecklande insatser på viktiga områden. Då kommer man litet grand att tänka på det gamla talesättet: Medan gräset gror – – –. Här kan det faktiskt gå över i tragedier, om man låter det långsiktiga målet vara det enda.

Jag skulle också vara intresserad av att höra om man avser att sätta av något mera av katastrofanslaget till dessa insatser. Vad tänker man sig för storlek ekonomiskt på bidragen – inte exakt, men ungefär totalt?

Anf. 70 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag har nyss sagt att det inte går att svara på den här typen av frågor. Hur Östeuropabiståndet skall användas har riksdagen slagit fast i sitt beslut förra våren.

Anf. 71 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Man har genom katastrofanslaget möjlighet att gå in med extraordinära åtgärder när så behövs. Det är klart att vi inte skall fastställa det ännu, men när man hör att så många instanser inom det svenska samhällsmaskineriet – invandrarverket, försvaret osv. – nu verkligen gör en genomgående planering för en sådan situation, kommer man att fråga sig: Vad görs på biståndssidan?

Anf. 72 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag kan försäkra Ingrid Hasselström Nyvall att den svenska regeringen också följer frågan om livsmedelsbrist i Sovjetunionen mycket nära. Vi kommer att vidta alla de åtgärder som behövs för att få information.

Anf. 73 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Jag tackar för det. Jag vet att debatten kommer att fortsätta på torsdagen, då min partikollega Håkan Holmberg kommer att ha en debatt med invandrarminister Maj-Lis Lööw i detta ärende. Då kan vi få ytterligare synpunkter från regeringen.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1990/91:160 om JAS-projektet

Anf. 74 Försvarsminister ROINE CARLSSON (s):

Herr talman! Gudrun Schyman har med anledning av en tidningsartikel frågat mig om jag är beredd att medverka till att vi får en parlamentarisk debatt om JAS-projektet innan beslut fattas om delserie 2 av flygplanen.

Låt mig först erinra om att regeringen i ett beslut den 13 december 1989 har redovisat att JAS-projektets fortsatta inriktning skulle kunna läggas fast i det kommande försvarsbeslutet och i samband därmed diskuteras i riksdagen.

Det som nu har inträffat i JAS-projektet förändrar förutsättningarna för regeringens beslut från december 1989. Försvarets materielverk har lämnat en utvärdering till regeringen av den senaste offerten från Industrigruppen JAS på delserie 2 av flygplanen. Materielverkets bedömning är att en beställning av delserie 2 inte kan ske nu beroende på det hittills begränsade tekniska underlaget från genomförda flygutprovningar och de delvis osäkra åtagandena i den inlämnade offerten.

Regeringen delar materielverkets uppfattning att man inte nu kan beställa ytterligare flygplan med det aktuella flygutprovningsläget och inlämnad offert som grund.

Regeringen kommer inom kort att ge försvarets materielverk i uppdrag att ta upp överläggningar med Industrigruppen JAS för att klarlägga hur ett säkrare underlag för beslut om JAS-projektets fortsatta inriktning kan erhållas.

Det inträffade har inte på något sätt förändrat regeringens grundinställning, att JAS-projektet även fortsättningsvis skall debatteras i riksdagen före viktiga beslut.

Gudrun Schyman kan följaktligen vara övertygad om att regeringen kommer att medverka till att JAS-projektet kan diskuteras i riksdagen, innan ytterligare avgörande beslut om projektets inriktning fattas.

Anf. 75 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag skall be att få tacka försvarsministern för svaret. Jag är väldigt glad över att vi kommer att få möjlighet att diskutera JAS-projektet i riksdagen, innan det fattas några nya beslut. Då utgår jag från att det innebär att det inte kommer att fattas några beslut i form av icke-beslut heller. Nu rullar inte projektet på utifrån någon tidigare bestämd tidsplan, utan nu måste man verkligen stanna upp och fråga sig om det hela är möjligt.

Jag vet sedan tidigare debatter att försvarsministern och jag inte delar uppfattningen om JAS-projektets vara eller icke vara. Jag menar att det både ekonomiskt, tekniskt och framför allt säkerhetspolitiskt i dag är ett dödfött projekt. Det finns någon som har kallat det för en väldigt dyr jordfräs. Det kanske är litet drastiskt uttryckt, men det är ändå litet grand att slå huvudet på spiken, tycker jag.

När man nu inte skall diskutera den här frågan i samband med det försvarsbeslut som ändå kommer att fattas i vår – även om det blir av ringare omfattning än vad vi trodde – när skall vi då diskutera den? Kommer vi att göra det i vår innan riksdagen slutar, eller kommer vi att skjuta på det? Kom-

mer den att kunna bli föremål för en bred debatt t.ex. i valrörelsen, vilket jag tycker skulle vara ett bra sätt att få till stånd en bred och demokratisk debatt – det är ju ändå med mycket knappa majoriteter som man här i riksdagen fattat beslut om JAS, och det skedde för ganska länge sedan; mycket har hänt i världen sedan dess, och mycket har hänt också i de olika politiska partierna, inte minst det socialdemokratiska. Jag tror därför att det vore bra att många människor, som inte redan tidigare av prestigeskäl är uppbundna i den här frågan, finge möjlighet att göra sina stämmor hörda. Jag skulle därför vilja fråga: Hur ser tidsramarna ut för den fortsatta diskussionen, och i vilken utsträckning är man beredd att föra den i breda fora?

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1990/91:198 om försvarssamarbete mellan Finland och Sovjetunionen

Anf. 76 Försvarsminister ROINE CARLSSON (s):

Herr talman! Paul Ciszuk har, med anledning av att norska militära flygplan från 331:a skvadronen i Bodö landat på Kallax flygfält den 10 oktober, frågat mig om likartat samarbete förekommer med Finland och Sovjet.

Paul Ciszuk gör antagandet att Kallax i krigstid skall kunna användas som reservbas för Bodö. En sådan planläggning, helt oförenlig med den fastlagda svenska säkerhetspolitiken, föreligger inte.

Den aktuella flygningen ägde rum inom ramen för det s.k. SVENOR-(SVErige, NORge)avtalet. Ett likalydande bilateralt avtal har även tecknats med Danmark. Avtalet, som äger tillämpning endast i fredstid, har rent flygsäkerhetsmässiga grunder. Det möjliggör för piloter från endera landets flygvapen att genomföra träning i nödlandning på en flygplats i det andra landet. Sådan nödlandningsträning genomförs efter strikta procedurer och under resp. luftfartsmyndighets kontroll. Avsikten är att ett flygplan som råkar i nöd vid flygning i gränstrakterna skall kunna gå till närmaste flygbas och landa, även om denna är belägen på den andra partens territorium.

Vederbörlig framställan på diplomatisk väg skall göras för varje särskild övning. Regeringen prövar för varje tillfälle inlämnad framställning för sådan verksamhet. Så har skett även för den aktuella flygningen.

Det finns inget motsvarande avtal med Finland eller Sovjetunionen.

Anf. 77 PAUL CISZUK (mp):

Herr talman! Jag får tacka så mycket för svaret. Det var intressant från flera synpunkter.

Försvarsministern säger att jag gör antagandet att Kallax skall användas som reservbas för Bodö. Jag har fått den uppfattningen, och den har jag fått av ett tidningsreportage i Norrländska Socialdemokraten av den 11 oktober. Man har där intervjuat major Anders Jonsson på F 21. Han säger:

"–Piloter från norska flygflottiljens 331:a skvadron i Bodö har gjort övningsflygningar med jaktflygplanet F 16 här på F 21:s bas på måndagen och tisdagen.

– – –

– Det handlar om ett flygsäkerhetssamarbete som Sverige, Norge och Danmark har. I händelse att ett lands bas slås ut ska piloterna inte behöva sumpa flygplanen utan istället kunna använda ett annat lands bas."

Det är någonting annat än att den här möjligheten skall användas bara om flygplanen råkar i nöd. Jag kan förstå att det då är vettigt med ett sådant här samarbete och att det kan vara förenligt med en neutralitetspolitik. Men är det på det sätt som den intervjuade majoren från F 21 har uppfattat det, är det anmärkningsvärt. Det visar då att vår neutralitetspolitik kanske har varit mer politisk liturgi än praktisk politik.

Om det nu är som försvarsministern säger kan man också fråga sig hur vi skall göra framöver. Neutralitetspolitiken är väl inte så aktuell längre. Det kanske rent av vore skäl att försöka få till stånd ett sådant här avtal också med Finland och Sovjet för att överbrygga spänningarna på Nordkalotten?

Anf. 78 Försvarsminister ROINE CARLSSON (s):

Herr talman! Det var utmärkt att Paul Ciszuk ställde den här frågan med utgångspunkt i den artikel han citerade ur. Jag hoppas, Paul Ciszuk, att det svar som har redovisats från regeringen är det som Paul Ciszuk har tilltro till och icke den redovisning som görs i tidningsartikeln.

Anf. 79 PAUL CISZUK (mp):

Herr talman! Naturligtvis har jag i första hand tilltro till det jag får höra här från försvarsministern. Men jag ser då också att det här föreligger ett stort informationsproblem. Jag får väl höra efter med officerarna på flygflottiljen om de verkligen har uppfattat det rätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1990/91:183 om härbärgen för socialt utslagna

Anf. 80 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Gunnar Björk har frågat socialministern vad hon avser att föreslå riksdagen för åtgärder för att tillgodose behovet av härbärgen för socialt utslagna. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Gruppen bostadslösa består till stor del av personer med omfattande missbruk eller psykiska och sociala problem. Härbärgen är en nödlösning i akuta situationer. Härutöver behövs – i större utsträckning än som finns nu – särskilda, skyddade boendeformer för längre tids boende. Det är kommunerna som har ansvaret för att den här typen av boende anordnas i den omfattning som behövs.

De bostadslösas situation är i dag allvarlig, men enligt vad jag erfarit vid kontakt med företrädare för några av de större kommunerna finns tillgång till platser vid härbärgen eller andra former av jour- eller korttidsboende för dem som begär sådan hjälp. Det är alltså inte i första hand fler härbärgen som behövs.

Det är viktig att kommunerna kontinuerligt ägnar stor uppmärksamhet åt dessa gruppers behov av såväl vårdinsatser som särskilda boendeformer.

Anf. 81 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret. Jag tycker kanske att statsrådet något tonar ned de bekymmer som det här utgör. Det är ändå så att förmögenhetsskillnaderna ökat ganska kraftigt i Sverige de senaste tio åren. Antalet hem- och bostadslösa har ökat ganska kraftigt. Enligt de forskningsrapporter som finns har det tidvis rört sig om uppemot 4 000–5 000 personer i Stockholm, om någonstans mellan 200 och 1 000 personer i Göteborg och om ca 200 personer i Malmö. Det är klart att antalet varierar ganska mycket, och exakta siffror är svåra att få.

Jag tror att det finns en stor risk att bidragsberoendet också ökar den närmaste tiden, framför allt till följd av skattereformen, i och med att kostnaderna för boendet stiger ganska kraftigt. Vi ser också framför oss en kraftigt ökad arbetslöshet, som i värsta fall kan leda till ytterligare utslagning och risk för fler bostadslösa.

Jag tycker att det är en skamfläck för Sverige att vi har haft så många uteliggare. Skall vi i fortsättningen hävda att Sverige är ett land där man har bättre grundtrygghet än i andra länder får den utslagningen inte fortsätta.

Det kan också vara så att våra goda system även lett till ett bidragsberoende som i vissa fall försvårat rehabilitering. Statsrådet pekar i sitt svar också på att utsläppning av psykiskt sjuka har lett till att en del blir uteboende.

Jag tycker att det är trist att vi fått en så stor ökning av antalet uteliggare. Vi kan inte acceptera att så många socialt utslagna får söka sig nattkvarter i trappuppgångar och kulvertar. Det är inte heller första gången som den här frågan väckts här i riksdagen. Jag tycker inte att man riktigt på allvar tagit itu med det här problemet. Jag tycker inte heller att statsrådets svar visar någon större handlingskraft, eftersom han snarast negligerar själva frågan.

Anf. 82 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Vi är naturligtvis överens om att det är djupt otillfredsställande att det i ett välfärdssamhälle som det svenska finns ett stort antal människor som är bostadslösa, hemlösa eller uteliggare. Jag använder dessa tre beteckningar och tror att det bakom dem står delvis olika grupper av olika storlek. Men alla tre grupperna är ett uttryck för att vi har brister och svårigheter i vårt samhälle.

När det gäller de egentliga uteliggarna, som saknar fotfäste i samhället och som är mycket svårfångade, tror jag att bakgrunden till deras problem är mer sammansatt än vad vi i förstone vill tro. Det handlar både om ett hårdnande klimat i samhället, en ny tidsanda, och om direkta problem, t.ex. att de tillfälliga arbetsmöjligheter som dessa grupper tidigare hade har försvunnit på grund av förändringarna på arbetsmarknaden. Dessa personer tog ofta tillfälliga skuff i hamnen eller inom byggbranschen. Sådana jobb finns i dag inte alls i samma utsträckning som tidigare. Det har fört med sig att uteliggarna i dag i mycket större utsträckning än tidigare är förtidspensionerade.

Vidare kan vi se att det förekommer en intolerans på bostadsmarknaden som gör att det blir fler vräkningar av personer som är störande eller beter

sig annorlunda. Tyvärr följs sådana åtgärder inte alltid upp med insatser för att ta hand om, skydda och stödja dessa grupper, så att utslagningsprocessen inte fortsätter.

Vi har också brister i den uppsökande verksamheten, t.ex. vid utslussningen från psykvården och även från kriminalvården. Ett akut problem inom missbrukarvården är att antalet vårdplatser för de tunga missbrukarna är för litet.

Anf. 83 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Jag tror att den bild som statsrådet här ger är korrekt. Detta är ett mycket sammansatt problem. Det är t.ex. viktigt att uppföljningen inom psykvården sköts bättre än vad som i dag kanske är fallet.

Vi tycks vara ganska överens om problemet. Jag vill bara konstatera att problemet kan vara en effekt av den ekonomiska politik och den socialpolitik som socialdemokraterna under lång tid fört och även av avsaknaden av en effektiv fördelningspolitik. Detta kan vara ett skäl till den ökade utslagningen.

Anf. 84 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Jag har svårt att sätta den kommande skattereformen i samband med fenomenet ett ökat antal uteliggare i det svenska samhället. Däremot är det också enligt min uppfattning så, att fördelningspolitiken under 80-talet har lett till ökade klyftor i samhället, något som vi naturligtvis måste göra någonting åt. Däremot tror jag att det direkta sambandet mellan det problemet och det ökade antalet uteliggare är ganska svagt. Bakom varje uteliggare har det varit en lång process av misslyckanden och svårigheter, som lett fram till den här situationen. Vi borde också vid olika tillfällen i den processen ha kunnat ge ett bättre stöd än vi lyckats med.

Det är alltså plats för en uppryckning, men i första hand är det socialtjänsten inom kommunerna som måste stå för den uppryckningen.

Anf. 85 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Min koppling till skattereformen är att boendekostnaden som en effekt av denna kommer att öka ganska kraftigt. Skattereformen ger som bekant inga som helst fördelar till dem som har de låga inkomsterna. Samtidigt kommer kommunerna att få det ekonomiskt ganska svårt. Kostnaderna för socialtjänsten ökar. Jag läste på vägen hit Expressen, som hade en artikel om den goda ekonomin för socialtjänsten i Stockholm. Man hyr t.ex. sviter för de hemlösa. Använder man medlen på det sättet, ramlar kommunernas pengar för sociala ändamål i väg ganska fort. Jag ser alltså risken för en svår situation för uteliggarna också framöver.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1990/91:190 om kvinnojourerna

Anf. 86 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Elisabeth Fleetwood har frågat vilka åtgärder justitieministern avser vidta från statens sida för att förmå våra kommuner att säkerställa

kvinnojourernas verksamhet. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

I likhet med vad riksdagen tidigare har uttalat anser jag att kvinnojourerna utgör ett värdefullt komplement till kommunernas och landstingens verksamhet. Staten kan inte ålägga kommunerna att ge ekonomiskt stöd till kvinnojourerna. Staten lämnar emellertid stöd till kvinnojourernas verksamhet, dels genom projektmedel som utbetalas av socialstyrelsen, dels genom organisations- och projektmedel som civildepartementet disponerar.

Regeringen har på olika sätt verkat för att öka medvetenheten och kunskapen kring frågor som rör kvinnomisshandel. Det har bl.a. skett genom statsbidrag till fortbildningsinsatser och genom att det anslag för utvecklings- och försöksverksamhet som socialstyrelsen disponerar har kunnat användas för att stödja kvinnojourerna.

Socialstyrelsen har i sin anslagsframställning för nästa budgetår föreslagit att ett särskilt organisationsbidrag skall utgå till riksorganisationer som arbetar med kvinnor som utsatts för våld. Den frågan bereds för närvarande i budgetarbetet.

Anf. 87 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag börjar med att tacka Bengt Lindqvist för svaret.

Naturligtvis är jag medveten om att regeringen inte direkt kan bidra med pengar till kvinnojourerna. Det finns emellertid mycket annat som regeringen kan bidra med genom att visa sitt intresse för dessa frågor. Jag vill inte frånkänna regeringen ett sådant intresse. Vad jag skulle vilja är emellertid att man intensifierar denna verksamhet.

Jag läste en artikel i Kommun-Aktuellt – det var nr 37 av den 15 november, om nu Bengt Lindqvist skulle vilja läsa den artikeln. Av artikeln framgår hur olyckligt det är ställt i våra kommuner. 170 kommuner i Sverige har i dag inte någon kvinnojour, trots att situationen för kvinnorna i det här avseendet tycks vara ungefär densamma över hela landet.

Det visar sig också att kommunalpolitiker, manliga sådana, är mycket ointresserade och ibland säger när man tar upp den här frågan: Det där är väl ingenting, det vet jag ingenting om och det får kvinnorna sköta själva. När man hör sådant blir man ju näst intill chockerad.

Det finns också landsting som stöder mansjourer med mycket pengar, medan kvinnojourerna inte får ett öre.

Det här är naturligtvis inte bra. Vad jag hoppas är att Bengt Lindqvist t.ex. bemöter den här artikeln i Kommun-Aktuellt och talar om hur viktig denna fråga är och att han försöker förmå kommunalpolitiker, som inte begripit hur värdefulla kvinnojourerna är, att bevilja bidrag till verksamheten.

Kanske den här debatten oss emellan kan leda till en bättre tingen ordning. Det är naturligtvis riktigt som Bengt Lindqvist säger att regeringen inte kan ålägga kommunerna att göra någonting. Han säger också att kvinnojourerna är ett värdefullt komplement till kommunernas och landstingens verksamhet. Jag skulle vilja säga att det inte bara är ett värdefullt utan ett nödvändigt komplement i dagens läge.

Jag skulle vilja ställa följande kompletterande fråga: Vad tror Bengt Lind-

qvist kan göras för att förmå sovande kommunalgubbar av båda könen att vakna?

Anf. 88 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Jag hoppas att det här meningsutbytet kan hjälpa till att väcka de eventuellt sovande.

Vi har samma uppfattning om värdet av kvinnojourernas verksamhet. Denna har visat sig vara ett viktigt komplement, säg gärna nödvändigt komplement, för att tidigt ge kvinnor som råkar illa ut det stöd som de inte minst akut behöver.

Vi gör nu två saker på detta området inom regeringskansliet. Den ena är att vi har en interdepartemental arbetsgrupp, som tillkommit på en riksdagsbeställning, för att analysera förekomsten av våld mot kvinnor. Det arbetet är i gång. Det andra är att socialstyrelsen har kartlagt kvinnojourernas verksamhet och just pekat på hur ojämn verksamheten är och hur ojämnt kommunerna backar upp den. Detta material finns att tillgå, och det kommer kommunerna säkerligen att studera.

För övrigt bearbetar vi, som jag sade, frågan om organisationsbidrag, dvs. ett ekonomiskt stöd från statens sida till riksorganisationer som arbetar med dessa frågor.

Anf. 89 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Bengt Lindqvist säger "eventuellt sovande". Jag önskar att jag kunde instämma i detta "eventuellt". Det finns tyvärr de som fortfarande sover, och de måste väckas.

Vi debatterar här ett av de mest tragiska mänskliga relationsproblem som man kan tänka sig. Det gäller inte bara kvinnorna utan även deras barn. Ytterst gäller det även männen. I varje misshandelssituation är det många människor som drabbas. Den människosyn som ligger bakom detta våld drabbar i sin yttersta förlängning hela samhället. Därför är det desto viktigare att vi här reagerar och försöker hjälpa kvinnojourerna att ta sitt ansvar.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1990/91:167 om Samhall

Anf. 90 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Marianne Jönsson har frågat mig hur jag ser på kritiken mot Samhall, som förts fram bl.a. i en debattbok och vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att utveckla och förnya verksamheten.

Enligt Marianne Jönsson är det förhållandet att bara 4–5 % av Samhalls anställda går över till den reguljära arbetsmarknaden ett tecken på att Samhall inte kan motverka förtidspensionering och utslagning på ett effektivt sätt.

Jämfört med 1980-talets början, då bara ca 1 % gick över till den reguljära arbetsmarknaden är det en framgång att ha nått 5 % övergångar. Det innebär att ca 1 500 personer går till annat arbete under ett år. Men jag hoppas

naturligtvis att Samhall och arbetsförmedlingen skall kunna bibehålla en hög nivå på övergångarna och helst öka dem.

Samtidigt måste man ha i minnet att Samhall skall ge arbete åt människor, som ofta har svåra funktionsnedsättningar. Innan de anställs hos Samhall har de oftast varit sökande hos arbetsförmedlingen under lång tid och förgäves sökt mängder av arbeten. Om de inte fått arbete hos Samhall skulle alternativet vara förtidspensionering och utestängning från arbetslivet. Om Samhall anställer personer med svåra handikapp innebär det samtidigt att möjligheterna att öka övergångarna försvåras.

Eva Rådahls bok har föranlett de fackliga organisationerna hos Samhall att protestera i mycket hårda ordalag mot vad hon för fram. LOs och PTKs företrädare säger också att Samhall under sina tio år har utvecklats till en bra arbetsplats, som givetvis kan göras bättre.

Jag har samma uppfattning. Regeringen kommer denna vecka att besluta om direktiv för en översyn av Samhall. Arbetet med direktiven började långt innan Rådahls bok blev aktuell. Efter tio år kan det vara tid att se över verksamheten. Det innebär inget misstroende mot Samhall utan bara att regeringen vill se om en bra verksamhet kan utvecklas ytterligare och bli ännu bättre.

Anf. 91 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Tack för svaret! Jag måste säga att jag är ganska nöjd med svaret. Ministern meddelar att det denna vecka skall tillsättas en översyn när det gäller Samhalls verksamhet. Det var just det jag efterlyste i min fråga om verksamheten vid Samhall.

Jag kan från början säga att jag inte instämmer i Eva Rådahls kritik i boken Löftesmaskinen.

Jag sitter med i 1999 års handikapputredning och har sysslat mycket med dessa frågor. Vi vet hur viktigt det är att de handikappade har arbete. Det var därför jag ställde frågan.

Jag ser Samhall som ett viktigt instrument för att ge jobb åt handikappade. Men som ministern säger är ingenting så bra att det inte kan göras bättre.

Samhall har nu firat tioårsjubileum, och det kan då finnas anledning att stanna upp ett tag och se hur vi skall gå vidare. Jag ser den nu inledda kampen mot ohälsan som en chans för Samhall att vidareutveckla sig. Försäkringskassorna köper tjänster av Samhall, och det gör även Arbetslivsfonden. Samhall kan ställa upp med referensplatser som studieobjekt och mönster för annan verksamhet på arbetslivets alla områden. Därför anser jag precis som arbetsmarknadsministern att man skall samarbeta.

Generaldirektören i AMS har gått ut och sagt att man skall ta över hela ansvaret för de pengar som riksdagen ger till Samhall i merkostnadsersättning för att ge meningsfulla arbeten åt handikappade. Jag vill fråga ministern om hon delar generaldirektörens uppfattning. Det gör inte jag. Så hade vi det en gång i tiden när kommunerna och landstingen drev detta som en skyddad verksamhet. Det är naturligtvis en viss form av kritik att man inte tilltror Samhall att handha dessa pengar.

Anf. 92 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Det gläder mig att Marianne Jönsson gör denna beskrivning. Jag delar uppfattningen att Samhall har betytt väldigt mycket för de handikappade under dessa tio år. Men efter tio år är det, precis som Marianne Jönsson sade, dags att se över hur de mål vi satte upp för tio år sedan har uppfyllts och hur Samhall skall kunna fungera i den annorlunda arbetsmarknad som vi går in i under 90-talet. Jag är orolig inte minst över den svåra situation som många underleverantörer i dag har, något som jag vet drabbar också Samhall på många områden.

På Marianne Jönssons konkreta fråga om AMS förslag att få ta över verksamheten på det sätt som Marianne Jönsson beskrev kan jag svara som så, att jag är mycket skeptisk. Men jag vill pröva både AMS förslag och Samhalls egna tankar om att få bilda bolag, just med tanke på att vi måste göra klart för oss målen för Samhall i samband med att vi nu utvärderar de tio år som har gått. Sedan får vi bestämma i vilken form och på vilket sätt verksamheten skall bedrivas. Jag kan alltså sträcka mig så långt att jag säger att jag är mycket skeptisk till AMS förslag.

Anf. 93 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Får jag också uppehålla mig något vid de 4 à 5 procenten. Det är många runt om i landet som står och klappar på dörren till Samhalls 410 arbetsplatser. Visst är detta en förbättring jämfört med förhållandena i början av 80-talet, då det bara var 1 %. Jag tycker att detta är en mycket viktig fråga, som man bör titta på i samband med att man skriver direktiven för den planerade översynen. Samhalls arbetsplatser skall räcka till så många.

Vem skall egentligen bestämma? Generaldirektören i Samhall har sagt att det är fråga om att både vilja och kunna. Det håller jag visserligen med om, men denna verksamhet är ju avsedd för så många som möjligt som behöver få en rehabilitering för att sedan kunna komma ut på den öppna marknaden. Därför undrar jag: Vem skall ytterst bestämma? Är det den enskilde, är det facket eller är det arbetsförmedlingen som disponerar över platserna?

Anf. 94 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Övergångarna måste ses i ljuset av att AMS och Samhall har satt upp det gemensamma målet att man skall kunna öka rekryteringen av vad man kallar de högst prioriterade grupperna, t.ex. de psykiskt störda, utvecklingsstörda och flerhandikappade. Man har uppmätt att 43 % av nyanställningarna i dag gäller dessa grupper. Man måste se övergångarna i ljuset av vilka grupper som Samhall öppnar sig för.

Jag vill emellertid låta den utredningsman som vi skall tillsätta på torsdag se över frågan om vilket ansvar de olika delarna av arbetsmarknaden har. Jag tycker också att översynen skall gälla våra tankegångar om de flexibla lönebidragen. Vi måste förbättra våra möjligheter att använda den ordinarie arbetsmarknaden och utnyttja de vanliga arbetsgivarna och deras ansvar för grupper som i dag kanske inte finns på den öppna arbetsmarknaden men som mycket väl kan finnas där i framtiden.

Anf. 95 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Jag är nöjd med det svaret.

Det är naturligtvis väldigt viktigt att man ser till hela det spektrum av möjligheter vi har att ge de handikappade arbete.

Jag vill också ställa en fråga beträffande den inbyggda verksamheten. Samhall har sådan verksamhet på 40 olika håll med 800 arbetsplatser. Den verksamheten går väldigt trögt. Jag har varit i Amerika i 14 dagar och studerat inbyggd verksamhet. Jag har då sett hur mycket längre man kan komma och hur många fler man kan nå. Är det meningen att också den verksamheten skall ingå i översynen?

Anf. 96 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Jag vill i dag inte gå in så mycket på innehållet i direktiven. Det är viktigt att utredningsmannen får vida ramar för sitt arbete. Det grundläggande för mig är att man prövar målen för Samhalls verksamhet för att se vilka metoder och arbetssätt vi skall använda för att uppnå det som jag tror att Marianne Jönsson och jag är överens om, att ge de handikappade de bästa möjligheterna att få arbete, inte minst med tanke på de problem vi nu står inför på arbetsmarknaden.

Anf. 97 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Jag håller med om det. Vi har nu haft en högkonjunktur, och ändå står så många utanför arbetsmarknaden. Tre av fyra handikappade har inte något arbete. Det är därför viktigt att dessa frågor blir föremål för översyn och blir genomlysta.

Tack än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 16.30 på förslag av andre vice talmannen att ajournera frågestunden till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

19 § Svar på fråga 1990/91:82 om avräkningsskatten

Anf. 98 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Rune Backlund har frågat statsrådet Åsbrink om vilka åtgärder statsrådet avser vidta för år 1991 så att avräkningsskatten inte blir en extra straffbeskattning av vissa kommuner.

Frågan har överlämnats till mig.

Syftet med avräkningsskatten är att neutralisera skattereformens effekter i förhållandet mellan stat och kommun. Kommunerna skall alltså varken tjäna eller förlora på reformen.

Vid den överläggning som jag hade med Kommunförbundets ledning i maj i år framgick att man från kommunalt håll var införstådd med att reformen borde ha denna inriktning.

Avräkningsskatten bedöms vara den tekniska metod som bäst åstadkommer den eftersträvade neutraliteten. Om inte detta skulle vara fallet skall frågan tas upp i den kommunalekonomiska utredningen, som skall vara klar hösten 1991. Skattereformens effekter på den kommunala ekonomin kommer dessutom att kunna bedömas i de årliga förhandlingarna mellan staten och kommunerna. Ytterligare åtgärder är enligt min mening inte påkallade.

Anf. 99 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Tanken var, som finansministern säger i svaret, att avräkningsskatten skulle neutralisera skattereformens effekter mellan staten och kommunen. Nu visar det sig, när man väljer en sådan här schabloniserad metod och eftersom förhållandena är så varierande i olika kommuner, att man i den kommun som jag har tagit som exempel, Jönköpings kommun, får en straffbeskattning på mellan 25 och 30 milj.kr. när man gör en uträkning av detta. I ett läge där man redan har en mycket kärv ekonomisk situation i kommunen med stora nedskärningar över hela fältet, är det klart att man är långt ifrån den här neutraliteten – den neutralitet som skall vara syftet med avräkningsskatten.

I detta läge, när inte schablonmetoden fungerar på det sätt som är tänkt, borde man kunna ta upp en diskussion med kommunen för att se hur man skall kunna få en bättre överensstämmelse. Får man en avvikelse på någon miljon kan detta vara acceptabelt men här handlar det om så väldigt stora tal.

Då är min fråga till finansministern: Är man verkligen inte beredd att ta upp en enskild diskussion med olika kommuner för att se om man kan rätta till de skevheter som nu uppstår med avräkningsskatten?

Anf. 100 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Jag är inte beredd att hålla med Rune Backlund i hans beskrivning av effekterna av avräkningsskatten. Vi har valt en form som innebär att vi har samma skattesats för alla kommuner. Det får väl anses vara den lämpligaste formen för detta. Vi får studera effekterna av detta i det fortsatta arbetet i den kommunalekonomiska utredningen. Några förändringar för 1991 är inte aktuella.

Anf. 101 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Om det nu är så att avräkningsskatten i 280 av landets 284 kommuner stämmer, dvs. att utfallet har blivit acceptabelt, men att det i några kommuner är uppenbart att avräkningsskatten får helt orimliga konsekvenser, måste inte regeringen då ta upp en diskussion med dessa kommuner för att se om man kan åstadkomma en bättre neutralitet? Annars blir avräk-

ningsskatten de facto en straffbeskattning av just kommuninnevånarna i de här kommunerna.

Jag tycker att finansministern gör det lätt för sig när han hänvisar till den kommunalekonomiska utredningen. Detta löser inte de specifika problem som dessa kommuner har att klara ut just nu. Jag tycker att regeringen har ett något större ansvar i detta. Man kan inte bara hänvisa till kommande diskussioner med Kommunförbundet. Detta fråntar inte regeringen ansvaret för att människorna i de här kommunerna drabbas orimligt hårt. Borde inte regeringen kunna ta kontakt med t.ex. Jönköpings kommun och diskutera hur man skall kunna få en bättre överensstämmelse?

Anf. 102 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Jönköpings kommun har lämnat in en framställan till finansdepartementet, och det ger oss anledning att ta alla de kontakter som kan behövas. Vi är inte färdiga med beredningen av den här frågan. Men i den meningen kan vi få all den information som vi behöver. Min uppfattning är den, att den negativa beskrivning som Rune Backlund ger inte är välgrundad.

Anf. 103 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Den är välgrundad när det gäller exemplet Jönköpings kommun. Det är därmed inte sagt att det är generellt lika för alla kommuner. Hur kommunen har organiserat sin verksamhet tycks vara avgörande för hur den påverkas av schablonmetoden när man räknar ut underlaget för avräkningsskatten.

Finansministern ger ändå en liten öppning här när han säger att man skall titta på den skrivelse som kommer från Jönköpings kommun. Det är min förhoppning att man inte bara tittar på den, utan att man också tar kontakt med kommunen för att diskutera hur man på något sätt skall kunna mildra den stöt som man nu får ta i Jönköpings kommun som en följd av avräkningsskatten.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1990/91:199 om Haverö Strömmar

Anf. 104 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Roy Ottosson har frågat mig om regeringen har gett upp försöken att rädda Haverö Strömmar från exploatering i form av vägbygge och betongdammar.

Den 29 maj i år fick Roy Ottosson svar på en fråga om regeringsärendet angående om- och tillbyggnader av dammarna vid Haverö Strömmar. Som Roy Ottosson känner till är ärendet ovanligt komplicerat. Det gäller att utreda förutsättningarna för en om- och tillbyggnad som tillgodoser såväl dammsäkerhets- som naturvårdsintressena.

Just nu avvaktar regeringen yttranden i ärendet från länsstyrelsen och dammsäkerhetsnämnden.

Regeringen avser att fatta beslut i ärendet så snart ärendet är färdigberett.

Anf. 105 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Det är nu ungefär två år sedan detta ärende kom till regeringen. Det är klart att man blir mycket fundersam och undrar varför det drar ut på tiden så länge. Det har varit ett antal vändor och ett antal förslag som har kommit.

Det som har hänt nu är tydligen att exploateringsföretaget har kommit in med en skrivelse. Jag har inte fått se denna skrivelse. Jag har begärt att få den hos länsstyrelsen. Där säger man att den inte är tillgänglig, att den inte är diarieförd och att den är hemlig. Jag har försökt att få tag på den på andra sätt, men det har inte heller gått. Jag konstaterar att det är någonting mystiskt med detta. Varför kan man inte få ta del av sådana skrivelser?

Birgitta Dahl säger att regeringen avvaktar yttranden i ärendet, och det är väl antagligen yttranden rörande den här skrivelsen från exploateringsföretaget, förmodar jag. Det vore bra med ett besked om detta.

Jag undrar om det är så att den renodlade naturvården, t.ex. Naturskyddsföreningen, får tillfälle att yttra sig om samma skrivelse till departementet. Då kan vi få ett mer balanserat svar på detta.

Sedan frågar man sig naturligtvis vad det är som saknas i regeringsberedningen nu efter två år. Är det frågan om hur man konstruerar en tillfällig väg för att undvika permanenta skador i naturen i det här naturskyddsområdet? Är det hur man pietetsfullt skall renovera de gamla dammar som finns där och som är av stort kulturhistoriskt värde? Eller är det en ekonomisk fråga? Vad är det som saknas egentligen? Det vore bra att få ett klarläggande när det gäller detta. Jag vill framhålla att det här är en av de verkligt stora miljöfrågorna i den här landsdelen. Skulle man få bygga en stor väg, en rejäl väg in i detta område och bygga betongdammar, skulle det ta död på mycket av områdets fina karaktär, och det skulle hota den utrotningshotade uttern.

Anf. 106 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Det finns inget hemligt i något material här. Regeringen har valt att, som vi beskrivit i debatter förut, se om man kunde hitta en frivillig lösning som förenar naturvårdsintressena med dammsäkerhetsintressena. Jag tror att Roy Ottosson vet att det också finns dammsäkerhetsintressen av allvarlig natur. Jag diskuterade dem för övrigt senast i går kväll med ordföranden i dammsäkerhetsnämnden.

Den 12 juni träffade man från företaget landshövding Öhrn och diskuterade olika lösningar. Därefter har det lämnat in två alternativa förslag. Dessa har den 12 och 13 november, dvs. för ungefär en vecka sedan, översänts för yttrande dels till länsstyrelsen, dels till dammsäkerhetsnämnden. När deras yttranden har kommit in – liksom självfallet också andra yttranden som vi har anledning att beakta, t.ex. naturvårdens – kommer vi att kunna fatta beslut i ärendet.

Vi är väl medvetna om att det brådskar, eftersom det nu är knappt ett år kvar till dess att det interimistiska beslutet om naturreservat löper ut. Länsstyrelsen behöver ha tid på sig för att fullfölja det arbetet.

Ärendet är alltså besvärligt. Vi eftersträvar att hitta en god lösning, men något sådant Columbi ägg har hittills faktiskt inte dykt upp. Vi hoppas mycket på att kunna medverka konstruktivt i den processen.

Anf. 107 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Det finns inget hemligt i det här, säger miljöministern. Jag har faktiskt försökt få dessa handlingar, men jag har inte fått dem. Jag har från länsstyrelsens naturvårdsenhet, bl.a. från chefen där, fått besked om att detta inte är offentligt. Och det är som sagt inte ens diarieført. Det är någonting som inte stämmer här.

Jag har som sagt också bett andra försöka få fram dessa handlingar, men inte heller det har lyckats. Faktum är att det inte har varit möjligt att ta del av de handlingar som länsstyrelsen tydligen skall yttra sig över. Jag konstaterar också att inte heller den ideella naturvården har fått ta del av handlingarna.

Visst är dammsäkerheten viktig. De tre strömmar det handlar om, som emellan sig har två öar, går från en sjö till en annan. Området är obebott, och det är översyningsmark. Det kan inte vara rimligt att man där tillämpar tusenårsflöden och extrem dammsäkerhet. Det finns nämligen egentligen ingenting att säkra.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Svar på fråga 1990/91:119 om dricksvattnet

Anf. 108 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Björn Samuelson har frågat socialminister Ingela Thalén vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att garantera en god vattenkvalitet över hela landet.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Jag vill gärna instämma med frågeställaren om att frågan har stor betydelse i ett framtidsperspektiv. Dricksvattnet är ett av våra viktigaste livsmedel. Det är en självklarhet att dricksvattnet skall hålla en god kvalitet.

Under de senaste årtiondena har vi dock kunnat se att omvärldens vattenproblem har accentuerats. Vi kan därför inte blunda för dessa förändringar och orsakerna till dem.

Sverige har, i ett internationellt perspektiv, hittills varit gynnat av en god vattensituation. Regeringens målsättning är givetvis att vi även i framtiden skall vara säkra på att vi får ett livsmedel av god kvalitet genom att vrida på vattenkranen och att vi inte, vilket tyvärr redan i dag är fallet i flera industriländer, av rädsla för t.ex. hygieniska risker skall behöva köpa vårt viktigaste livsmedel på flaska.

Utvecklingen när det gäller vatten följs mycket uppmärksamt både av regeringen och av de ansvariga myndigheterna på området, närmare bestämt naturvårdsverket, som ansvarar för miljön och grundvattenkvaliteten och livsmedelsverket, vars ansvarsområde är själva dricksvattnet och hanteringen av detta. Beredskapen för att vidta behövliga åtgärder är därför god. De nya forskningsrön som kommer fram är självfallet av största intresse i detta sammanhang.

Naturvårdsverket har under september för regeringen redovisat en strategi för god vattenkvalitet i sjöar, vattendrag och grundvatten. Särskild vikt

har lagts vid frågan om hur vi kan nå och bibehålla en god vattenkvalitet. I planen har lagts fram ett flertal förslag till åtgärder. Dessa övervägs för närvarande av regeringen, som kommer att ta ställning till dem i samband med den miljöpolitiska proposition som presenteras under våren nästa år.

Livsmedelsverkets föreskrifter om hantering och kontroll av dricksvatten ger kommuner och andra dricksvattenproducenter och tillsynsorgan föreskrifter och allmänna råd som syftar till att garantera att konsumenterna får ett dricksvatten av god kvalitet. Verket har vidare under det år som gått publicerat två rapporter som kartlägger dricksvattensituationen i landet och behovet av åtgärder inom vattenområdet.

Utöver de två uppdrag som jag nämnt har överstyrelsen för civil beredskap av regeringen fått i uppdrag att ta fram ett program som gäller beredskapen inom vattenområdet. I detta arbete deltar även andra myndigheter med ansvar för vattnet. Förslag om ett vattenprogram kommer att redovisas i vår.

Björn Samuelson tar i sin fråga upp ett eventuellt samband mellan mjukt vatten och hjärt- och kärlsjukdomar. Denna fråga har tagits upp bl.a. i en doktorsavhandling som nyligen har framlagts för den medicinska fakulteten i Uppsala. Några säkra slutsatser när det gäller sambandet mellan de aktuella sjukdomarna och vattenkvaliteten kan emellertid inte dras av avhandlingen. Ytterligare studier krävs för att klargöra om vattnets kvalitet är av betydelse för utvecklingen av sjukdomarna och vilka faktorer som i så fall ligger bakom detta. Livsmedelsverket följer aktivt utvecklingen för att vid behov vidta de åtgärder som kan vara befogade.

Som framgår av denna redovisning är regeringen väl medveten om både frågans vikt och dess omfattning. Den strategi som vi valt för att skydda dricksvattenresursen i framtiden är heltäckande och omfattar hela vattenkedjan, från källa till kran.

Anf. 109 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Jag vill tacka jordbruksministern för ett mycket fylligt och penetrerande svar på min fråga. Jordbruksministern säger att vatten är ett av våra viktigaste livsmedel. Jag skulle vilja påstå att det är det viktigaste livsmedel vi har.

Jag har ställt frågan mot bakgrund av den nämnda doktorsavhandlingen, men det har också publicerats andra avhandlingar om just sambandet mellan sämre vattenkvalitet och överdödlighet i olika sjukdomar. I det här fallet handlar det om hjärt- och kärlsjukdomar.

Christina Nerbrand, som doktoranden heter, visar att dödligheten i hjärtinfarkt för män mellan 45 och 64 år i Värmland var 60 % högre än i Uppsala län, och för kvinnor i samma åldersgrupp var dödligheten 53 % högre. Studien visade också att kommuner med hög dödlighet hade större andel lågutbildade, lägre medelinkomst, högre arbetslöshet och större antal ensamboende än kommuner med låg dödlighet. Det finns som sagt även andra internationella undersökningar som försöker slå fast detta samband, och det finns också på området andra svenska undersökningar, som bara är mellan två och fyra år gamla.

Jag tycker att detta visar att miljöfrågor är klassfrågor. Den sociala tillhö-

righeten har betydelse för hur man drabbas också av miljöproblem. Det handlar om olika sociala villkor för olika sociala grupper. Man bör naturligtvis angripa dessa problem med en aktiv miljöpolitik, men den kan aldrig sakna fördelningspolitiska förtecken.

Jag måste därför fråga jordbruksministern: Kommer det i den proposition vi kan se fram emot att finnas förslag om åtgärder och särskilda medel för de delar av landet som är i akut behov av en förbättrad vattenkvalitet? Är jordbruksministern beredd att föreslå att vattnet momsbefrias temporärt i de områden där vattenkvaliteten varierar och kan ifrågasättas från hälsosynpunkt? Vi skall ju inte betala överpriser för dåliga livsmedel. Men det kanske vi gör i Sverige – vad vet jag? Kommer miljöpropositionen även att ta upp sådant som exempelvis utbildningsinsatser i syfte att främja en bättre miljö?

Anf. 110 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag håller med Björn Samuelson om att frågan om vattnets kvalitet i hög grad har en fördelningspolitisk aspekt. Vi måste ha som mål att alla människor i vårt land i framtiden skall kunna ta sitt vatten direkt ur kranen. Detta är i högsta grad en fördelningspolitisk fråga. Det är obehagligt att se att vatten på flaska i land efter land finns att köpa i de livsmedelsbutiker där mer välbeställda människor handlar. Dessa människor kan köpa vattnet på flaska för att vara säkra på kvaliteten. Vattenkvaliteten försämras också i en lång rad länder.

Detta är allvarligt, och vi har goda skäl att ta varningssignalerna från andra länder på allvar och se om vårt hus så att vi inte hamnar i samma situation. Det finns varningstecken även i Sverige. Kvaliteten har även hos oss varit dålig på sina håll.

Men vi har alltså nu en strategi som skall vara heltäckande. Det handlar både om grundvattnet och om vattnet som livsmedel. Kommunerna har genom vattenverken i detta sammanhang samma ansvar som exempelvis en livsmedelsindustri har genom livsmedelslagen. Det är också mycket viktigt att för kommunerna understryka att de har samma ansvar som livsmedelsindustrin och att vattnet är ett livsmedel. Vi försöker därför förbättra våra åtgärder på en rad områden, bl.a. i fråga om utbildningen, som Björn Samuelson nämnde. Detta har vi gjort senast i regeringens proposition om livsmedelskontrollen, som riksdagen antog förra året. I den spelar också vattnet såsom ett livsmedel en viktig roll.

Svaret är att miljöpropositionen naturligtvis kommer att innehålla en rad olika åtgärder för att få ett så heltäckande grepp som möjligt över vår vattenkvalitet, så att vi inte heller i framtiden skall behöva se vattenkvalitet som en klassfråga.

Anf. 111 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Jordbruksministern vet lika väl som jag, han bor ju också i en kommun, att kommunerna har det ganska dåligt ställt just nu. Om regeringen kunde fatta ett snabbt beslut om att momsbefria vatten i de kommuner där man har problem med vattenkvaliteten, skulle detta kanske ändå frigöra en del resurser för att vidta en del snara åtgärder för att förbättra vattenkvaliteten.

Jordbruksministern känner liksom jag också till att det är lång projekteringstid när man skall förbättra vattenkvalitet. Det går inte att ordna genom att trycka på en knapp eller genom att släppa ner en tablett eller karamell i en ytvattentäkt. Bör kommunerna redan nu förbereda sig på att vidta åtgärder, med benäget bistånd av t.ex. statliga bidrag, för att förbättra vattenkvaliteten?

Anf. 112 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror inte att momsbefrielse för vissa kommuner med dålig kvalitet på vattnet är bästa sättet att främja vattnets kvalitet, utan här krävs systematiska åtgärder. Dem har vi i ett tidigare skede främjat genom propositionen om livsmedelskontroll som riksdagen har fattat beslut om, och regeringen återkommer med en miljöproposition.

Björn Samuelson var också inne på andra frågor som låg till grund för denna frågeställning, nämligen att man i vissa delar av Sverige där man har konstaterat en högre dödlighet i hjärt- och kärlsjukdomar har ett mjukt vatten. Det är alldeles riktigt. Det finns flera studier där man har sett på detta.

Man vet ännu inte i dag om det finns särskilt stärkande element i det hårda vattnet, eller om det finns skadliga element i det mjuka vattnet. Men bl.a. som ett utflöde av den doktorsavhandling Björn Samuelson har nämnt här, har den expertgrupp som finns inom livsmedelsverket tillsammans med forskare på området beslutat att i vår ta upp just den speciella fråga som Björn Samuelson här har ställt.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1990/91:161 om jordförvärvslagen

Anf. 113 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Annika Åhnberg har frågat mig vilka förändringar i jordförvärvslagstiftningen regeringen avser föreslå.

Annika Åhnberg har härvid hänvisat till bildandet av en särskild statsrådsgrupp med uppgift att samordna insatser som främjar den ekonomiska tillväxten. I ett gemensamt pressmeddelande från statsrådsgruppen den 26 oktober 1990 nämns bl.a. att förslag till ändringar i jordförvärvslagen skall presenteras våren 1991.

För att undvika missförstånd vill jag framhålla att Annika Åhnbergs koppling mellan å ena sidan näringslivets internationalisering och europeiska integration och å andra sidan motiven för ändringar i jordförvärvslagstiftningen är felaktig. Ändringar i jordförvärvslagen bör göras av inhemska skäl. Jordförvärvslagstiftningen är neutral så till vida att den varken diskriminerar eller favoriserar någon förvärvare utifrån dennes nationalitet.

Förra året tillsatte jag en särskild utredare, vilken som ett led i den pågående översynen av livsmedelspolitiken skulle göra en närmare analys av jordförvärvslagstiftningens effekter. Utifrån denna utredning och de inkomna remissvaren pågår ett arbete inom jordbruksdepartementet med att se över den gällande lagstiftningen. Arbetet bedrivs nu framför allt med ut-

gångspunkt i riksdagens beslut om en ny livsmedelspolitik och de förändringar i fråga om bl.a. jordpolitiken som hör samman med detta. Jag vill i sammanhanget nämna att i både denna utredning och ett flertal remissyttranden över densamma framhålls de regionalpolitiska aspekternas vikt.

Jordförvärvslagen påverkar i sin nuvarande utformning bara ca 30 % av det totala antalet överlåtelser av jordbruks- och skogsfastigheter. Trots att ca 93 % av de tillståndspliktiga överlåtelserna bifalls, kräver den praktiska tillämpningen av lagstiftningen en omfattande administration. Ytterligare förenklingar är därför angelägna.

I pressmeddelandet från statsrådsgruppen sägs också att betydande förenklingar kan förutses leda till mer effektivt fungerande marknader och till bättre markanvändning. Beredningsarbetet med dessa frågor i jordbruksdepartementet pågår, och regeringen kommer att presentera sina ställningstaganden för riksdagen våren 1991.

Anf. 114 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga.

Jordbruksministern säger att han vill undvika missförstånd. Tyvärr går detta inte att undvika, eftersom det uppenbarligen redan har inträffat. Men det går ju att rätta till. Det är möjligt att missförståndet berodde på min bristande fattningsförmåga, men det hade nog också ett visst samband med hur denna information var utformad. Den utgick från den europeiska integrationen och tog upp jordförvärvslagstiftningen i det sammanhanget.

Nu klargör jordbruksministern att det här handlar om en nödvändig förändring med utgångspunkt i vår egen nya livsmedelspolitik. Jag delar uppfattningen att jordförvärvslagstiftningen behöver ses över. Den särskilda utredare som jordbruksministern hänvisar till har i sin utredning konstaterat att jordförvärvslagstiftningen, som den tidigare har sett ut, inte har inneburit att människor på landsbygden i någon större utsträckning har kunnat bo kvar. Den har däremot lett till att människor från städer i stor utsträckning har hindrats att etablera sig på landsbygden. Det är naturligtvis mycket viktigt att korrigera den typen av fel, men det är också mycket olyckligt att det bara är 30 % av förvärven som berörs.

Jordbruket i vårt land är i dag i mycket hög grad ett deltids- och fritidsjordbruk. Det får man naturligtvis acceptera. Jag delar uppfattningen att det är bra med en översyn, men själva kärnan i jordförvärvslagstiftningen är att förvärv av mark i kapitalplaceringssyfte inte skall premieras före det aktiva jordbruket. Det är också här beröringspunkten till Europaintegrationen finns. Är vi överens om att det fortfarande är viktigt att upprätthålla det målet? Kan vi behålla målet i integreringsprocessen, eller kommer kravet på fri rörlighet över gränserna att innebära att vi får avstå från på dessa viktiga principer i vår jordförvärvslagstiftning?

Anf. 115 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! När det gäller jordförvärvslagen står den på egna ben. Den är icke diskriminerande och påverkas därför inte av Europaintegrationen. Det kan finnas andra lagar och andra omständigheter som påverkas, men inte den lagen.

När det sedan gäller frågan hur vi skall kunna tillämpa jordförvärvslagen på det sätt som riksdagen avsett, finns det enligt min mening uppenbara svårigheter. Den tillämpning som sker är ett av skälen till att vi behöver se över den igen. Riksdagen har uttalat sig om jordförvärv i kapitalplaceringssyfte. Det handlar om att exempelvis förhindra att det blir stora prishöjningar i områden med expansiv marknadsutveckling och liknande.

Det finns ju ofta mycket få köpare, och det är ganska sällan som den typen av ärenden kommer upp. Jag har faktiskt frågat lantbruksdirektörerna om några ärenden går vidare på dessa områden, men det är mycket sällan fallet. Det kan bero på att det är fråga om mycket stora kapitalinsatser och att det finns mycket få köpare. Jag har att hantera överklaganden som ofta gäller mycket små fastigheter där det handlar om att den ena eller andra grannen skall anses mer lämpad för ett förvärv. Dessa frågor är mycket svåra vare sig det är lantbruksnämnderna, lantbruksstyrelsen eller regeringen som skall fatta de besluten och avgöra frågan på ett välgrundat underlag.

Det behövs förenklingar, och jag tror att vi är överens om det. Vi får naturligtvis återkomma i vår och se vilka förenklingar som är möjliga inom ramen för den jordbrukspolitik som vi måste utgå från i och med det livsmedelspolitiska beslut som fattades i somras.

Anf. 116 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Jag fick inte ett alldeles tydligt och klart svar på frågan om det fortfarande är viktigt att upprätthålla ambitionen med jordförvärvslagstiftningen. Jag tolkar jordbruksministerns svar som att han ändå anser att detta är viktigt. Jag delar uppfattningen att hela denna lagstiftning bör ses över.

Men det som förvånar mig litet mer är det jordbruksministern sade om att vår jordförvärvslagstiftning inte kommer att beröras av integrationsprocessen i förhållande till EG. Det förvånar mig litet grand. Som jag tolkat det hela är regleringen friare på detta område i de länder som redan är med i EG, medan vissa länder, t.ex. Danmark och Grekland, har begärt undantag från rätten att förvärva mark i deras resp. länder. Menar jordbruksministern att vår jordförvärvslagstiftning inte kommer att beröras av denna integrationsprocess?

Anf. 117 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Så länge den är icke diskriminerande kommer den inte att beröras. I Danmark finns exempelvis en bo–bruka-princip i lagstiftningen. I Sverige har vi skäl att se brukarprincipen i den tidigare lagstiftningen i ljuset av att vi tillsammans i riksdagen har ändrat skötsellagen och inte i ljuset av en Europaintegration.

Överläggningen var härmed avslutad.

Svar på frågor

23 § Svar på frågorna 1990/91:169 och 174 om sockerbruket i Mörbylånga

Anf. 118 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Marianne Jönsson har frågat mig om statens industriverks förslag att stödet till Mörbylånga sockerbruk och arealbidraget till betodlarna under detta bruk bör upphöra är i enlighet med riksdagens uttalade vilja att stöd av regionalpolitiska skäl skall utgå till detta sockerbruk.

Ingrid Hasselström Nyvall har frågat mig om jag är beredd att arbeta för fortsatt sockerproduktion i Mörbylånga och för att den viktiga betodlingen kan vara kvar på Öland och i Kalmarområdet.

Riksdagens beslut om en ny livsmedelspolitik innebär bl.a. en avreglering av sockernäringen. De administrativt satta betpriserna samt arealregleringen av betodlingen slopas. Prisbildningen liksom produktionens storlek blir en fråga för marknaden att lösa. Effekten av en avreglering blir sannolikt att sockerproduktionen effektiviseras så att både de företagsekonomiska och samhällsekonomiska kostnaderna minskas. Som riksdagen också konstaterat i det livsmedelspolitiska beslutet bör sockernäringen ges möjlighet att utvecklas och göra nödvändiga strukturrationaliseringar.

Med anledning av att sockerproduktionen på Öland och Gotland spelar en regional- och sysselsättningspolitisk roll angav regeringen i sin proposition om livsmedelspolitiken att den fortsatta betodlingen och driften vid de båda öbruken borde bli föremål för regional- och sysselsättningspolitiska överväganden samt att en utredning av frågan skulle göras. I dag utgår ett särskilt stöd till sockerbruken på Öland och Gotland och till sockerbetsodlarna under dessa bruk. Tidigare finansierades detta stöd inom ramen för jordbruksprisregleringen. I avvaktan på resultatet av utredningen finansieras det särskilda stödet om totalt 28 milj. kr. över statsbudgeten under innevarande budgetår. Riksdagen beslutade att ett antal motioner, om bl.a. fortsatt garanterad drift av Mörbylånga sockerbruk, i avbidan på den aviserade utredningen inte skulle föranleda någon vidare åtgärd.

I samband med beslutet om en ny livsmedelspolitik fick statens industriverk i uppdrag att utvärdera de regional- och sysselsättningspolitiska effekterna av det särskilda stödet. Vid utvärderingen skulle också stödåtgärdernas regional- och sysselsättningspolitiska effektivitet jämföras med alternativa åtgärder.

Industriverket föreslår att stödet för driften av Mörbylånga sockerbruk upphör. Medlen kan enligt industriverket ge bättre resultat med en annan inriktning. Industriverket anser det mer utvecklande för Öland att de nuvarande stödmedlen används för att dels subventionera de ökade fraktkostnaderna av betor till Skånebruken under en tvåårsperiod, dels förstärka länsanslaget. Av stödmedlen föreslås att minst 15 milj. kr. ställs till länsstyrelsens förfogande för en treårsperiod med särskild inriktning på Öland.

Utredningen har gått ut på remiss till de myndigheter, organisationer och företag som berörs av frågan. Först när remissförfarandet är avslutat kommer regeringen att ta ställning till industriverkets förslag. Regeringens förslag avses att presenteras för riksdagen våren 1991.

Anf. 119 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Tack för svaret. Det är inte första gången som vi här i riksdagen diskuterar sockernäringen på öarna och i Sverige i övrigt. Så sent som den 9 juni hade vi frågan uppe i samband med det jordbrukspolitiska beslutet.

Vi har väntat på utredningen. Den var beställd av riksdagen och kom i november. Innehållet har föranlett en hel del, för att inte säga ganska mycket, engagemang från hela bygden, där utredningens förslag, om det går igenom, kommer att få konsekvenser.

Som jordbruksministern väl känner till efter besök och uppvaktningar är denna näring mycket viktig för oss på Öland. Både sockerbetsodlingen och förädlingen vid bruket har stor betydelse. Av regionalpolitiska och miljömässiga skäl ser vi utredningen som ett hot.

Jag förstår svaret från jordbruksministern. Utredningen skall ut på remiss, och man kan inte svara på något annat sätt.

Mycket i förslaget väcker dock protester av miljömässiga skäl. Det gäller t.ex. förslaget om att vi skall frakta våra betor till Skåne under en tvåårsperiod. Man kan se det tokiga i detta. I dag kostar det 6,6 miljoner att frakta rena betor från upptagningsområdet till Mörbylånga. Räknar man med avstånden till Skåne, där man kan rekommendera Örtofta, skulle det bli 30 miljoner. Av transportekonomiska och miljömässiga skäl inser man att förslaget har kastats ut för att man skall slå en kil mellan sockernäringen och sockerbetsodlarna. Vi är mycket bedrövade.

Vi anser naturligtvis att situationen är förändrad. En avreglering medför att vi här i riksdagen inte har så mycket att säga till om längre. Det är helt klart. Sockerbolaget har ju monopol på hela näringen. Hur ser jordbruksministern på Sockerbolagets roll?

Anf. 120 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Jag får också tacka för svaret.

En journalist frågade mig tidigare i dag vilket svar jag väntade mig. Vi kan nog inte räkna med ett konkret svar i dag, sade jag. Det stämmer ganska väl.

Att min länskollega Marianne Jönsson och jag har ställt den här frågan beror som tidigare sagts på den utredning som regeringen har begärt och som SIND nu levererar. Utredningen är mycket komplett och utgör säkerligen en sakligt värdefull grund för ett beslut. Jag tycker dock att den andas en centralistisk storstadssyn utan förståelse för den del av Sverige som man talar om. På många håll används uttrycken konserverande och brist på utveckling.

Den som inte har varit i betodlingsområdena i sydöstra Sverige måste nästan tro att det där bedrivs ett gammaldags föråldrat jordbruk i stället för det högmoderna rationaliserade jordbruk som är dagens modell. Utvecklingen från 572 timmar per hektar på 50-talet till 40 timmar i dag vittnar om detta liksom de stora bevattningsanläggningarna som kan använda bräckvatten från havet och som ger möjlighet till goda skördar även på det torra Sydöland.

Jag vill ta upp att utredningens attityd kan vara en fara när man behandlar dessa frågor. Man tittar lätt på de krassa siffror som talar sitt eget språk. Vi har så många gånger här tidigare tagit fram produktionssiffror, växtföljden,

det förnäma med miljön osv. när det gäller betodlingen. Det behöver vi inte upprepa i dag.

Jag tycker att vi måste börja fundera på vad vi kan göra i stället. Jag skulle vilja fråga jordbruksministern om det finns någon möjlighet att ha kvar betorna och satsa på alternativ till spannmålen i stället.

Anf. 121 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Utredningen har tillkommit just för att belysa olika alternativ med tanke på de sysselsättningspolitiska och regionalpolitiska målen för Öland och Gotland. Remissbehandlingen pågår nu.

Ni säger att ni inte hade väntat er något annat svar än det jag ger. Det är självklart eftersom regeringen har begärt en utredning som just nu har skickats på remiss. Jag kan därför inte göra ett ställningstagande från regeringens sida. Det vore mycket märkligt om jag gjorde det när vi skall avvakta remisserna.

Jag förstår företrädarna för den region som vi talar om här. Jag förstår att ni just i detta skede vill uttrycka er uppfattning och era synpunkter. Dessa synpunkter och uppfattningar måste lika väl som remissvar och andra delar av den här debatten vägas in i den diskussion som skall föras tills regeringen lägger fram sitt förslag för riksdagen.

Anf. 122 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Jag fick inget svar beträffande Sockerbolagets engagemang på det här området. Jag har en viss förståelse för det. Det är en helt annan situation, som vi tidigare sade.

Jag vill dock återkomma till konsekvenserna för hela regionen. Det stöd vi har fått hittills har varit ganska blygsamt om man ser till effekterna av de insatta medlen. Jag kan inte tänka mig någon annan åtgärd som skulle kunna ge lika mycket sysselsättning som dessa 12 miljoner och 1,6 miljoner som har utgått till sysselsättningen resp. till näringen som arealbidrag. Frågan är om man på något annat sätt kan skapa så mycket sysselsättning. Det rör sig om 600 arbetstillfällen och indirekt mycket köpkraft som genereras samt officiell och kommersiell service som kan hållas vid liv.

Den del av Öland som jag kommer från, den allra sydligaste delen, har uppenbara problem med en mycket skev åldersfördelning. Det här skulle verkligen rycka undan benen för fortsatt existens.

Anf. 123 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Jag vill inte säga att det var enbart negativt att vi fick det svar som vi hade väntat oss. Vi förstår det. Jag är samtidigt tacksam för att vi får denna diskussion. Det är värdefullt för oss i detta skede när utredningen har kommit.

Jag vill ta upp de 15 miljoner som skall stå till länsstyrelsens förfogande för en treårsperiod. Jag sitter i länsstyrelsen, och jag vet att man kan använda dessa pengar. Men södra Öland och södra Kalmarslätten är inget Gnosjö. Man har sedan generationer tillbaka inte någon industriell tradition eller någon entreprenöranda annat än inom jordbruket. Det är inte negativt, utan det är bara ett faktum. Därför frågar man sig naturligtvis hur man skall

kunna använda dessa pengar till saker som ligger så långt från det som människor där nere är vana att syssla med. Har jordbruksministern diskuterat det här med den regionalpolitiska sidan av regeringen? Det vore intressant att få höra.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1990/91:202 om omställningsstödet till jordbruket

Anf. 124 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Annika Åhnberg har frågat mig om regeringen avser att förtydliga under vilka omständigheter villkorslånen, dvs. omställningsstödet, skall betalas tillbaka.

Riksdagen har beslutat att ett omställningsstöd skall lämnas till jordbrukare som varaktigt ställer om produktionen till annat än livsmedelsproduktion. Stödet skall enligt riksdagens beslut utformas som ett villkorslån.

Regeringen beslutade den 30 augusti i år om förordningen (1990:941) om inkomst-, omställnings- och anläggningsstöd till jordbrukare. I förordningen anges bl.a. de villkor som gäller för omställningsstödet. Av 6 § i förordningen framgår att omställningsstöd lämnas för åkermark som genom särskilda åtgärder under omställningsperioden överförs till annan varaktig användning än livsmedelsproduktion. Det framgår vidare att stödet skall betalas tillbaka om en omställningsåtgärd inte vidtagits vid omställningsperiodens slut, dvs. den 30 juni 1996. Slutligen framgår av samma paragraf att en åtgärd kan få vidtas senare om det finns särskilda skäl.

För omställningsstödet gäller också föreskrifterna om lån och bidrag i den allmänna förordningen (1988:764) om statligt stöd till näringslivet. Detta innebär bl.a. att lånet får krävas tillbaka om den som mottagit stödet lämnat felaktiga eller ofullständiga uppgifter eller på ett allvarligt sätt brutit mot villkoren för stödet.

Regeringens förordning utgår från riksdagens beslut om en ny livsmedelspolitik. Riksdagen förordade att satsningen på biobränslen under en femårsperiod skall betraktas som ett led i omställningsprogrammet för jordbruket. Riksdagen ansåg det vara angeläget att det kommande energipolitiska beslutet utformas så att bl.a. detta önskemål tillgodoses. Dessa uttalanden av riksdagen har ingått i de förutsättningar utifrån vilka regeringen utformat förordningen. Regeringen har alltså utgått från att satsningen på biobränslen kommer till stånd. Detta har också uttalats i samband med att förordningen offentliggjordes.

Utifrån dessa utgångspunkter är det givet att stödet skall betalas tillbaka om huvudvillkoret inte uppfylls, dvs. om marken inte ställs om varaktigt. Det är ju just för denna omställning som stöd lämnas.

Med anledning av de frågor som ställts om den av riksdagen förutskickade bioenergisatsningen har följande uttalande gjorts. Regeringens förordning utgår från riksdagsbeslutet och inte från vad som kan hända om beslutet inte fullföljs. I en sådan hypotetisk situation förändras naturligtvis läget för omställningen avsevärt. Men det är då en fråga för riksdagen att ta ställning till,

inte nu för regeringen i en förordning. Huvudvillkoret för omställningsstödet är att marken ställs om till annan varaktig användning än livsmedelsproduktion. Om så inte görs är det en självklarhet att återbetalningsskyldighet föreligger.

Regeringen utgår givetvis från att den av riksdagen förutskickade bioenergisatsningen kommer till stånd och har utformat förordningen utifrån detta. Om riksdagen skulle ändra sitt ställningstagande anser jag det självklart att återbetalningsskyldighet inte skall krävas. Denna uppfattning har jag också gett uttryck för tidigare.

Anf. 125 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga. Om situationen blev så mycket tydligare med det här svaret är jag rätt osäker på, eller rättare sagt, det tycker jag nog inte att den blev.

Var gång jordbruksministern eller någon annan på jordbruksdepartementet yttrar sig i den här frågan ökar tyvärr oklarheten, och ett stort antal jordbrukare runt om i landet som är intresserade av denna omställning blir förvirrade och undrar vad det är som egentligen gäller och vilka villkor som ställs.

Jordbruksministern talar om hypotetiska situationer. Jag skulle gärna vilja ställa en fråga till jordbruksministern. Om jordbruksministern befann sig i den, såvitt jag förstår, fullständigt hypotetiska situationen att han var jordbrukare och hade en spannmålsareal som skulle ställas om, skulle jordbruksministern då tycka att det kändes bra att gå in i en omställningsprocess med så oklara villkor som råder i detta sammanhang?

Nu säger jordbruksministern att om särskilda skäl föreligger kan åtgärden få skjutas längre fram i tiden än vad som har sagts i riksdagens beslut. Man kan då tänka sig situationen att man har en kommun som projekterar för att i sin kraftvärmeanläggning ta in biobränslen. Men det energipolitiska beslut som riksdagen förhoppningsvis under våren kommer att fatta leder kanske inte i den riktningen att kärnkraften skall avvecklas i den takt som gör det intressant med den här ökade biobränsleanvändningen. Kommunen ger då kanske upp sina planer. Kan man då säga att det finns särskilda skäl som föreligger för att den här jordbrukaren skall få skjuta sin omställning längre fram i tiden när dessa nya omständigheter har uppstått? Jordbruksministern säger också att om riksdagen skulle ändra sitt ställningstagande – och jag utgår från att han då syftar på ställningstagandet om just biobränslen – så att innebörden i det här tidigare beslutet ändras och får en helt annan betydelse, kommer det att innebära att återbetalning inte skall krävas.

Anf. 126 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill först påminna Annika Åhnberg om att det är riksdagen som har fattat beslut om att omställningsstödet är ett villkorslån, dvs. ett lån som är villkorat till att något uppnås, nämligen en varaktig omställning av marken. Det är riksdagens villkor, och det är det som regeringens förordning utgår från. Det innebär att om man inte uppfyller villkoren så är man återbetalningsskyldig. Vi har tydligt angivit vad det är som gäller i detta sammanhang.

Sedan har man i debatten – och tyvärr tycker jag att Annika Åhnberg deltar i den debatten – förvirrat begreppen. Man säger: Om riksdagsbeslutet inte fullföljs, om det händer någonting helt annat trots att riksdagen har fattat beslut om en biobränslesatsning, och det ingår i regeringens förordning, och om riksdagen gör något annat, vad händer då? Den frågan kan ställas inom de allra flesta sektorer i samhällslivet. Jag menar att det är kontraproduktivt för omställningen att man driver den typen av argumentering som görs från många håll där man inte är intresserad av att den här omställningen skall bli varaktig, utan där man tvärtom är intresserad av en jordbank, vilket varken riksdagen eller regeringen har utgått från.

Jag menar därför att det finns lika goda skäl att man i denna fråga som i alla andra utgår från att de riksdagsbeslut som fattas också gäller. Då gäller naturligtvis även vad riksdagen har utgått från när det gäller återbetalningsskyldighet. Vad jag har sagt, och det vill jag upprepa, är att om den utomordentligt hypotetiska situationen uppkommer att riksdagen ändrar sitt beslut så tar jag det som en självklarhet att dessa jordbrukare inte blir återbetalningsskyldiga. Det är vad jag har sagt här, och det upprepar jag. Detta borde göra de jordbrukare som befinner sig i den situationen att de undrar över Annika Åhnbergs fråga säkra på den punkten.

Anf. 127 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Jag vill på det bestämdaste protestera mot att det skulle vara jag som förvirrar debatten. Jag tycker att det i grund och botten är regeringspartiet som förvirrar debatten när det gäller energipolitiken. Och det är faktiskt det som är orsaken till att de här diskussionerna och den här osäkerheten uppstår.

Jag är självfallet intresserad av att vi skall få en varaktig omställning. Det tror jag att alla människor i detta land är. Vi behöver bara titta på årets situation med ett stort spannmålsöverskott – den bedrövliga situation där vi alla beklagar att vi fick en god skörd, och som har lett till ett problem för landet i stället för något positivt – för att inse att vi alla har ett gemensamt intresse av att omställningen blir varaktig. Men det är ju just därför som det är så viktigt att omställningsstödet fungerar som en stimulans till omställning och att den här osäkerheten inte finns. Det är därför som man inte kan titta på det här beslutet för sig som riksdagen fattade i våras om en bioenergisatsning. Om riksdagen beslutar att satsa på bioenergi och samtidigt eller strax efteråt fattar beslut om att skjuta upp kärnkraftsavvecklingen, innebär det att man kastar pengarna i sjön. Då blir det ju ointressant att riksdagen har fattat ett beslut om bioenergi. Ett sådant beslut är ju intressant endast i samband med det större energipolitiska beslutet. Och det är där som signalerna är så oklara.

Anf. 128 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! I riksdagsbeslutet hänvisas till att man aviserar att man kommer att stimulera miljövänlig energiproduktion med 500 milj.kr. om året, varvid biobränslen skall prioriteras. Av tidsskäl skall jag inte läsa upp hela det avsnitt där riksdagen gör en beställning. Och den beställningen är den

rådande verkligheten. Det är utifrån den rådande verkligheten som regeringen har utformat sin förordning. Den är klar och tydlig på den punkten.

Vad jag säger är att om riksdagen skulle fatta ett annat beslut i framtiden är det en självklarhet att man då inte avkräver lantbrukarna återbetalning av dessa pengar. Att skapa förvirring på den punkten hjälper inte omställningen.

Sedan kan det finnas praktiska frågor. En lantbrukare kan t.ex. vara nästan framme vid kontrakt, och ett seriöst försök har gjorts, då något händer, t.ex. att kommunen skjuter på något. Även något annat kan hända i detta sammanhang, liksom i alla andra sammanhang. Vi har sagt att det i så fall skall finnas speciella skäl så att denna åtgärd skall kunna senareläggas. Vi har alltså inte velat ha någon absolut stupstock där av de praktiska skäl som även Annika Åhnberg har varit inne på.

Anf. 129 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Jag hade hoppats att den här frågan skulle leda till något förtydligande, men jag får tyvärr konstatera att den inte gör det. Det känns inte så oerhört meningsfullt att fortsätta meningsutbytet.

Min erfarenhet är att det finns ett mycket stort intresse ute i landet för omställning till biobränsleproduktion, men det finns en tveksamhet som inte har att göra med det beslut som vi redan har fattat i livsmedelspolitiken, utan som har att göra med de osäkra villkor som den här segdragna diskussionen kring energipolitiken innebär. Jag tror att om signalerna vore tydliga om att kärnkraften skall avvecklas och att vi därför kommer att behöva biobränsleproduktion, skulle det inte finnas någon tveksamhet kring dessa frågor. Tyvärr får jag konstatera att det inte heller nu gick att få något förtydligande på denna punkt.

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Svar på fråga 1990/91:170 om möjlighet till arbete för asylsökande

Anf. 130 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Marianne Jönsson, har mot bakgrund av regeringens beslut angående Borgholms kommuns ansökan om att få bedriva försöksverksamhet med arbete för asylsökande, frågat mig på vilket sätt jag anser att de asylsökande skall få möjlighet att arbeta under tiden de väntar på besked om att få stanna i Sverige.

Marianne Jönsson uppger vidare i sin fråga att AMS i egenskap av remissinstans i ärendet skulle ha tillstyrkt kommunens framställan.

Låt mig börja med att klargöra att regeringen inte har inhämtat AMS synpunkter med anledning av skrivelsen från Borgholms kommun. Uppgiften om att AMS skulle ha tillstyrkt är följaktligen felaktig.

Frågan om tillfälliga arbetstillstånd för asylsökande aktualiseras med jämna mellanrum här i kammaren. Det är mindre än en månad sedan jag senast besvarade en sådan fråga i ett interpellationssvar.

Det är regeringens fasta övertygelse att vi i Sverige inte bör införa en ordning som tillåter asylsökande att ta regelrätt anställning med marknadsmässig ersättning under väntetiden. Det finns många skäl för detta.

Det främsta skälet är en stor risk för att organisationen för flyktingmottagandet skulle överbelastas och t.o.m. blockeras av människor som önskar tillfälligt arbete i Sverige.

I svaret till Borgholms kommun har jag pekat på att det är angeläget att öka möjligheterna till meningsfull sysselsättning för de asylsökande under förläggningsvistelsen. Det gäller att lokalt finna bra former för detta i samråd mellan i första hand förläggningen, kommunen och arbetsmarknadsparterna på orten. Vi välkomnar sådana initiativ. På arbetsmarknadsdepartementet och invandrarverket pågår nu ett arbete för att utröna om det finns förordningar och regler som försvårar en sådan lokal samverkan.

Den viktigaste uppgiften är ändå att förkorta handläggningstiderna så mycket, att behovet av samhällsåtgärder under väntetiden blir minimalt. Regeringen har därför nyligen föreslagit riksdagen en kraftig förstärkning av invandrarverkets resurser för handläggning av asylärenden.

Anf. 131 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Tack för svaret. Det är väldigt viktigt att man ser över regelsystemet. Jag välkomnar ett sådant initiativ, som nu har tagits för att se om det finns paragrafer som försvårar för invandrare och flyktingar att få jobb. Skall vi kunna garantera en långsiktig och generös flyktingpolitik är det utomordentligt viktigt att allmänheten förstår de beslut och paragrafer som omgärdar asylsökandet. Många av oss är uppfostrade i luthersk anda och har hört från Luthers lärjungar om att fåfäng gå lär mycket ont och att du skall arbeta i ditt anletes svett osv. Jag som är från Öland möter ofta sådana tankegångar. Jag tycker att det är synd, för det smittar av sig på inställningen till flyktingfrågorna. Det måste vi ju förbjuda att det gör. Vi har på Öland just nu väldigt många turkbulgarer och Kosovoalbaner. Man har från kommunen insett hur viktigt det är att de inte går sysslolösa medan de väntar.

Det är bra att invandrarministern i sitt svar säger, att här skall tas initiativ för att få anslag för att kunna förkorta väntetiderna. Den tröstlösa väntan medan ens ärende skall avgöras är naturligtvis mycket passiviserande och enerverande. Det försök man ville göra i Borgholms kommun var ett vällovligt försök att få meningsfulla arbeten för asylsökande under väntetiden.

Vi har ett mycket egendomligt exempel från i somras. Vi tog emot ungdomar från Polen för att plocka jordgubbar. De fick komma hit – visserligen skulle de ha tillstånd och arbetstillstånd från invandrarverket. Hur det än var så fick de inte alltid det, utan det var kanske 70 % som inte hade tillståndet. Då kan man inte förstå att de som är på flyktingförläggningarna inte skulle få plocka jordgubbar.

Jag vill fråga invandrarministern om han ändå inte kan snabba på och ge oss de regler för lokal samverkan som vi behöver.

Anf. 132 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Det finns väldigt många människor i vårt grannskap som önskar komma till Sverige för att få fasta eller tillfälliga arbeten. Jag tycker

att vi skall ge möjlighet för t.ex. polska ungdomar för feriearbete som de kan få här. Men det vore utomordentligt olyckligt om man skulle behöva gå via asylsystemet för att få ett sådant tillfälligt arbete. Det är precis vad vi påpekar när vi säger att vi inte är beredda att öppna asylsystemet för dem som söker tillfälligt arbete. Asylsystemet skall vara förbehållet dem som söker skydd mot förföljelse.

Jag tror att det har rått en del missförstånd om vad som är tillåtet och inte tillåtet när det gäller kommunens och förläggningens samarbete kring sådant som ligger utanför regelrätta anställningar. I den mån det finns ett regelsystem som lägger hinder i vägen, vilket det inte alltid gör, även om man tror det, är vi, med litet fantasi, beredda att medverka till att undanröja dessa. Man skall framför allt medverka till sin egen förläggnings skötsel och verksamhet och dessutom ha tid att lära sig litet svenska under tiden man väntar. I den mån det därutöver finns utrymme – och jag tror att det finns – för lämpliga arbetsuppgifter i samarbete med kommunen tycker jag att det är bra.

Anf. 133 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Vi har haft samarbete lokalt, och det var vad som föranledde mig att skriva till AMS. Det var den lokala arbetsmarknaden som hade samarbetat med oss och där var man var mycket positiv. Man gjorde miljömässiga insatser, t.ex. röjde sly i strandängar. Jag har förstått av invandrarministerns skrivelse till Borgholms kommun att sådant inte är förbjudet. Det ger mycket positiva effekter när det gäller inställningen till de asylsökande när man tillsammans gör en gärning som betyder mycket för miljön. Om det ändå föreligger missförstånd och vi kan få anvisningar för att undanröja dessa, då gör vi de asylsökande väldigt stor tjänst. Jag tror också att allmänhetens inställning till dessa frågor då kommer att bli mer positiv. Just nu hör jag väldigt mycket kritik över att asylsökande inte gör någonting, de tar emot bidrag – sådant som vi ofta hör när folk är kritiska till invandrarpolitiken. Så jag tackar Maj-Lis Lööw för svaret och skall göra vad jag kan för att sprida information.

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på fråga 1990/91:191 om användning av visumpolitiken för att minska den s.k. handeln med utländska kvinnor

Anf. 134 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Margó Ingvardsson har frågat mig om regeringen kan använda visumpolitiken för att förhindra handeln med utländska kvinnor i Sverige.

Den 9 oktober besvarade jag en fråga från Ingrid Ronne-Björkqvist om regeringen tänker ta initiativ för att stävja viss typ av förmedling av utländska kvinnor till svenska män. Bakgrunden till frågan var upprörande skildringar i massmedia om hur utländska kvinnor, som lockats hit, utnyttjas och misshandlas av sina svenska män.

Jag förstår att Margó Ingvardsson har ställt sin fråga mot samma bakgrund. Hon önskar att vi genom en ändrad viseringspolitik skulle kunna komma till rätta med viss s.k. oetisk kontaktförmedlingsverksamhet.

Margó Ingvardsson har helt rätt i att vi har infört viseringskrav för ett land, då utländska besökare därifrån i ökad utsträckning hoppat av och i stället sökt permanent uppehållstillstånd.

Jag kan emellertid inte tänka mig att Margó Ingvardsson menar att vi skall förhindra "handeln med utländska kvinnor" genom att inte bevilja kvinnor visum för besök här i landet. Redan nu upplever många att de frågor som ställs – vilka går ut på att pröva hur seriöst ett förhållande är – inte bara är hinder för visering utan även en inblandning i privatlivet.

Det förhåller sig faktiskt på det sättet att endast ett fåtal av alla de utländska kvinnor, som genom kontaktförmedlingsverksamhet kommer till Sverige, misshandlas. Detta fåtal kvinnors situation är naturligtvis fruktansvärd, men jag tror inte att den löses genom en ändring i viseringsreglerna.

Det är till yttermera visso så, att de flesta utländska kvinnor som sammanbor här inte har inlett förhållandet genom kontaktförmedling. Det gäller även de kvinnor från andra länder som förekommer i debatten om s.k. postorderförsäljning av kvinnor.

Alla kan säkert förstå hur det skulle upplevas om vi genom vår viseringspolitik skulle sätta upp nya spärrar när ljuv musik uppstått mellan människor över gränserna.

Anf. 135 MARGÓ INGVARDSSON (v):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Det sista stycket var ju oerhört vackert, rent poetiskt. Men sanningen är den att vi sätter upp spärrar för hur ljuv kärlek som helst när det passar våra syften. Jag kan som exempel ta en asylsökande som gifter sig med en svensk medborgare under utredningstiden. Den personen får inte stanna av detta skäl, om flyktingskälen inte är tillräckliga. Då talar vi inte så mycket om att sätta upp spärrar när ljuv musik uppstått mellan människor över gränserna. Flyktingen åker ut.

Vidare inför vi visumbestämmelser när det passar våra syften, t.ex. att hindra asylsökande att komma hit och söka uppehållstillstånd. Exempel på länder för vilka sådana visumbestämmelser har införts är Chile, Turkiet, Pakistan, Bangladesh och Iran; kanske har jag t.o.m. glömt något land. Min fråga är då om vi inte för just de länder där vi vet att den här handeln förekommer kunde ha en visumpolitik för att noggrannare undersöka om kvinnan i fråga så att säga kommer hit på postorder eller om det finns andra skäl.

Det är möjligt att detta är ett ingrepp i privatlivet och kränker integriteten, men där får man välja om samhället bara skall se på att en del kvinnor kommer hit och utnyttjas fruktansvärt och misshandlas eller om vi skall försöka förebygga det på något sätt. Jag frågar därför att jag utgår i från att vi är överens om att vi måste hitta en lösning på det här, och de förslag som tidigare har ställts härifrån har enligt regeringen inte varit genomförbara.

Anf. 136 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Jag skulle inte önska någonting hellre än att det gick att komma till rätta med det här problemet så lätt som genom att införa någon

lagparagraf. Tyvärr finns det saker här i världen som man inte kommer åt med enbart lagstiftning eller, som i det här fallet, viseringsregler.

Vi har försökt utreda det här. Diskrimineringsombudsmannen fick i uppdrag att utreda frågan om s.k. oetisk kontaktförmedling och sade i sin utredning att han funnit det svårt, för att inte säga omöjligt, att i lag formulera gränsen för vad som i fråga om förmedlingsverksamhet bör godtas i ett fritt samhälle. Det är det första hindret. Man kan inte utgå ifrån att all kontaktförmedling är oetisk, och det är mycket svårt att dra gränserna i lagstiftningen.

Dessutom tror jag, som jag sade i mitt första svar, att det för många som har seriösa förhållanden i de länder som det är fråga om skulle upplevas som kränkande om man speciellt skulle rikta det här mot anknytningsinvandringen av äkta makar och sambor från dessa speciella länder.

Jag kan försäkra Margó Ingvardsson att vi på olika sätt försöker att hitta framkomstvägar för att lösa det här problemet. Det första vi har gjort är att vi har uppdragit åt invandrarverket att uppmärksamma problemet. I årets anslagsframställning förutskickas att verket skall göra en uppföljning av de kvinnor som har fått uppehållstillstånd som s.k. snabba anknytningar och att man skall använda diskrimineringsombudsmannens rapport som ett underlag för det arbetet. Vi avvaktar i första hand vad invandrarverket i den uppföljningen kommer fram till.

Anf. 137 MARGÓ INGVARDSSON (v):

Herr talman! Det är väl bra att invandrarverket har fått det uppdraget. Men man kan arbeta på flera plan. Frågan är för mig: Finns det någon möjlighet att förhindra att kvinnorna kommer hit och utsätts för den förnedrande behandling som vi vet förekommer i alltför många fall? Kan vi inte förhindra den verksamheten – vad skall vi då göra i nästa steg, dvs. när vi skall mildra verkningarna av det hela? Jag önskar att vi kunde hitta ett sätt att förhindra att de här kvinnorna kommer till Sverige. Jag kan tänka mig att viss kontaktverksamhet ändå skulle kunna bedömas som oetisk, t.ex. den där förmedlaren går till pastorsexpeditionen och får namn på män som nyligen blivit änklingar eller skilt sig. Har regeringen också tittat på den delen av verksamheten?

Anf. 138 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! För att inte Margó Ingvardsson eller någon annan skall tro att vi tar lätt på den här frågan vill jag upprepa att problemet är att detta är en liten del av en stor anknytningsinvandring, där män och kvinnor flyttar ihop över gränserna. Svårigheten består i att skall vi få till stånd en effektiv kontroll av den här verksamheten, skall vi på ett effektivt sätt sätta upp spärrar för vissa kvinnor när det gäller att få komma hit på grund av sin anknytning till män, tvingas vi sätta i gång en utredningsverksamhet som, om den över huvud taget är möjlig med hänsyn till de sekretessregler vi har, av många människor skulle upplevas som utomordentligt kränkande – det är jag övertygad om. Däri ligger dilemmat.

Anf. 139 MARGÓ INGVARDSSON (v):

Herr talman! Jag tror inte heller att regeringen tar lätt på den här saken. Jag tycker bara att det har varit väldigt dåligt med förslag från regeringens sida. Från riksdagens talarstol har mitt parti och även flera andra partier ställt många förslag om hur vi skulle kunna stävja den här verksamheten, men regeringen har avvisat dem alla som icke genomförbara eller med argumentet att man därigenom inte når det avsedda syftet. Då tycker jag att det vore bra om regeringen visade att man tar allvarligt på det här och gav oss förslag till åtgärder som är möjliga att genomföra.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1990/91:194 om ansvaret för asylsökandes egendom som förvaras inom flyktingförläggning

Anf. 140 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Jan-Olof Ragnarsson har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att undanröja de från skadestånds- och försäkringssynpunkt otillfredsställande förhållanden som han menar råder beträffande de asylsökandes egendom på flyktingförläggning.

De asylsökande får regelmässigt information av invandrarverkets personal om behovet av försäkringar i samband med att de flyttar in på en förläggning. En del skaffar sig också ett personligt försäkringsskydd. I princip skulle staten genom invandrarverket i stället kunna teckna försäkring för alla asylsökande kollektivt. Enligt vad jag erfarit har invandrarverket emellertid inte för avsikt att till regeringen lämna förslag i den riktningen. Regeringen har för dagen inga planer på att ta initiativ i detta syfte.

En annan fråga är statens möjlighet att försäkra sitt eget ansvar för skada som åsamkas asylsökande under vistelsen på förläggning. Jag vill inte gå in på det enskilda fall som Jan-Olof Ragnarsson refererar. Staten kan emellertid inte automatiskt hållas ansvarig för skada som kan drabba en asylsökande under vistelsen här. Frågan om statens eventuella ansvar måste underkastas rättslig prövning på sedvanligt sätt.

Enligt förordningen (1954:325) om försäkring av statens egendom m.m. är grundregeln att statliga myndigheter inte får teckna försäkring för statens egendom eller för att skydda staten eller statligt anställda mot ansvarighet. Regeringen har emellertid den 27 september 1990 beslutat att tillkalla en särskild utredare för att göra en översyn av frågan om försäkring av statlig egendom och i statlig verksamhet. Utredarens förslag bör redovisas under år 1991.

Anf. 141 JAN-OLOF RAGNARSSON (v):

Herr talman! Jag får tacka invandrarministern för svaret.

Jag har ställt frågan och anfört ett exempel för att belysa de enorma problem en asylsökande har, dvs. inget försäkringsskydd alls under den tid vederbörande vistas på en flyktingförläggning. Vi skall också komma ihåg att den asylsökande inte har någon möjlighet att välja var han skall bo eller vis-

tas i Sverige. Under handläggningstiden är de asylsökande hänvisade till flyktinganläggningar. I dag är den genomsnittliga handläggningstiden 9–12 månader, även om det är vår förhoppning att den tiden skall kunna minskas.

Det gör mig upprörd att de asylsökande inte har något som helst försäkringsskydd. Jag tycker att det också borde uppröra invandrarministern.

Invandrarministern säger i svaret att man i princip kan teckna en allriskförsäkring. Jag tycker faktiskt att man borde ge invandrarverket i uppdrag att teckna sådan försäkring. De asylsökande har svårt med språket, och det är nästan omöjligt för dem att själva driva en skadeståndsprocess.

Jag har alltså tagit reda på att de asylsökande inte har något som helst försäkringsskydd, och jag blir besviken när invandrarministern säger att regeringen för dagen inte har några planer på att ta initiativ till exempelvis en allriskförsäkring.

Anf. 142 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Utgångspunkten för mitt ställnigstagande i det här fallet är den som jag inte minst i den här kammaren fått höra att jag inte har, nämligen att se flyktingar som kapabla människor med ett eget ansvar. Det sägs mycket ofta att om vi bara gav de asylsökande ett litet större eget ansvar, så skulle de klara sig alldeles utmärkt i det här samhället. Det är just den principen som ligger bakom invandrarverkets tänkande i det här fallet, nämligen att man skall informera om behovet av ett försäkringsskydd och därmed ge människorna möjlighet att ta ett eget ansvar.

Jag kan inte heller tänka mig att de asylsökande blir alldeles utlämnade om det skulle vara de mest livsnödvändiga förnödenheterna, t.ex. kläder, som blir förstörda i en brand av det slag som Jan-Olof Ragnarsson beskriver i sin fråga. I en sådan situation ställer samhället givetvis upp och ser till att den asylsökande får nya kläder och slipper frysa eller utstå andra umbäranden. Däremot tycker jag att det är rimligt att asylsökande som har mer värdefulla föremål själva ansvarar för att dessa föremål blir försäkrade.

Anf. 143 JAN-OLOF RAGNARSSON (v):

Herr talman! Jag delar invandrarministerns uppfattning att man skall ge de asylsökande ett eget ansvar. Jag har emellertid tagit reda på – och det har stått i invandrarverkets tidning – att man för att få teckna en hemförsäkring skall ha ett lösöre som är värt 50 000 kr. Det är inte många asylsökande som har en lösegendom som uppgår till ett värde av 50 000 kr., och då faller man utanför den s.k. drulleförsäkringen inom hemförsäkringen. Det är därför jag tagit upp frågan om en allriskförsäkring för asylsökande som vistas på förläggning. Jag tror också att Folksam, Skandia och andra försäkringsbolag

skulle vara intresserade av en sådan försäkring. I det fall jag har refererat har den asylsökande inte fått någon hjälp att skaffa sig t.ex. nya kläder.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Svar på fråga 1990/91:188 om tekostödet

Anf. 144 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Lennart Brunander har frågat mig på vilka grunder regeringen beslutat att undanhålla 20,1 milj.kr. av tekostödet.

Som Lennart Brunander påpekat i sin fråga har regeringen beslutat att 26 milj.kr. av de ingående reservationerna för budgetåret 1989/90 för anslaget industripolitiska åtgärder för tekoindustrin inte får disponeras av statens industriverk.

Regeringens beslut fattades på grundval av en bedömning att tillräckligt med medel finns tillgängliga för industripolitiska insatser för tekoindustrin och mot bakgrund av det statsfinansiella läget.

Nu genomförs treårsprogrammet för tekoindustrin vilket även omfattar budgetåret 1991/92. Regeringen följer strukturomvandlingen i branschen och dess effekter. Omställningen måste ske under socialt acceptabla former, vilket också kräver arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Anf. 145 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret.

I det interpellationssvar jag fick den 9 november var en av de utgångspunkter som industriministern hade att vi har ett treårsprogram med 85 milj.kr. varje år som ett stöd till tekoindustrin. Vid det tillfället nämnde industriministern ingenting om att han dragit in pengar från anslaget för just den typen av åtgärder. Tekoindustrin befinner sig just nu i en mycket djup kris med många stora problem. Många företag ställer in betalningarna, lägger ner verksamheten och varslar om uppsägningar. Många tekoarbetare blir som följd härav arbetslösa.

Dessa medel skulle ha räckt till ganska många småföretag – det är ju i första hand småföretag som skall få del av detta stöd. Medlen skulle ha tryggat arbetet för ganska många tekoarbetare hemma i Sjuhäradsbygden och på andra håll i Sverige.

Industriministern säger i svaret att det aktuella beslutet fattades på grundval av en bedömning att tillräckliga medel finns tillgängliga. Hur kan industriministern i nu rådande läge göra bedömningen att de medel som finns är tillräckliga? De är ju i högsta grad otillräckliga – de räcker inte alls. Detta är ett sätt att bakvägen sabotera tekopolitiken. Jag kan inte bedöma det på annat sätt; medlen är inte på något sätt tillräckliga, och ändå drar man bort dessa 20 miljoner.

Industriministern säger vidare att avtrappningen skall ske i socialt acceptabla former. Hur skall det bli möjligt? Kan jag få ett besked om hur man tänkt sig att det skall gå till!? Vilka arbetsmarknadspolitiska åtgärder är det

som industriministern tänker sig kunna hjälpa till med? Det fick jag inte särskilt mycket av besked om den 9 november.

Anf. 146 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! De 26 miljoner som Lennart Brunander talar om finns ju kvar i statskassan. Regeringen har naturligtvis möjligheter att fatta ett beslut om att ställa dessa pengar till förfogande.

I interpellationsdebatten redovisade jag att det har ställts ökade arbetsmarknadspolitiska resurser till förfogande, för förmedlingsinsatser och för utbildningsinsatser.

Vi kommer naturligtvis att noga följa utvecklingen i Sjuhäradsbygden och i andra områden som drabbas av arbetslöshet. I den mån det behövs kommer ytterligare resurser för arbetsmarknadspolitiken att tas fram.

Anf. 147 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! De 26 miljonerna finns kvar, säger industriministern – de finns i statskassan. Det är väldigt bra! När kommer då regeringen att fatta ett beslut som gör det möjligt att i det nuvarande läget använda dessa pengar för tekoföretag? Eftersom situaitonen är så besvärlig som den är måste alla medel som kan ställas till förfogande utnyttjas. När tänker regeringen fatta ett sådant beslut?

Industriministern säger också att om det behövs kommer ytterligare medel att ställas till förfogande för arbetsmarknadspolitiken. Det är väldigt bra. Kan jag uppfatta det som ett löfte från industriministern att så kommer att bli fallet?

Anf. 148 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Som jag sade följer vi läget på arbetsmarknaden mycket noga, och det gäller då också tekoindustrin. Hur läget ser ut kommer att bli avgörande för ställningstagandet till i vilken mån ytterligare resurser behöver tas fram.

Anf. 149 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Det är mycket bra om man inom industridepartementet nu följer utvecklingen och studerar läget. Det gjorde man uppenbarligen inte när man fattade beslutet om att dra in dessa 20 eller 26 milj. kr. Hade man då noga studerat läget, hade man naturligtvis inte fattat ett sådant beslut. Mot bakgrunden av att man nu noga följer utvecklingen och studerar läget vill jag fråga: När kan vi vänta oss ett beslut om att dessa pengar kommer att ställas till förfogande? Ett besked härom skulle vara av stort värde för alla de företag som nu inte vågar göra någonting, eftersom de inte vet om det finns några resurser. De kanske nu står i begrepp att flytta ut eller lägga ner

sin verksamhet, vilket är alternativet till att man gör satsningar. När får vi ett beslut, industriministern?

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Svar på fråga 1990/91:192 om ekonomisk stimulans av vindkraft

Anf. 150 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Gunhild Bolander har adresserat frågan till mig, men ställer den i frågetexten till finansministern. Finansministern och jag har kommit överens om att jag besvarar frågan.

Gunhild Bolander frågar om regeringen är beredd att med någon form av ekonomiska styrmedel stimulera en utbyggnad av vindkraften i privat och kooperativt ägande.

Jag har tidigare i höst fått samma fråga från Gunhild Bolander. För två veckor sedan svarade jag att jag inte var beredd att då svara på frågan, eftersom arbetet på ett energipolitisk proposition pågår inom regeringskansliet samtidigt som viktiga delar av propositionens innehåll är föremål för överläggningar mellan regeringen och folkpartiet och centerpartiet.

Detta gäller fortfarande.

Anf. 151 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Tack för svaret. Bakgrunden till min fråga är den beskattning som i dag motverkar en positiv utveckling av vindkraftsutbyggnaden. Jag ställde därför min fråga till finansministern. När statsrådet Molin nu har övertagit frågan hoppas jag att man kan tolka det som en positiv industripolitisk markering.

På Gotland finns mycket goda förutsättningar för energiproduktion med vindkraft. Med andra ord kan man säga att det blåser nästan jämnt. Genom utredningar har det kartlagts att vissa områden på och kring Gotland är speciellt lämpade för sådan verksamhet. Det har medverkat till att det finns ett mycket stort intresse för vindkraft hos många gotlänningar. En väderkraftsförening har bildats, som hjälper till att stimulera en vindkraftsutbyggnad dels i privat regi, dels i kooperativ form.

Många studieresor har gjorts till Danmark, där som bekant denna kraftkälla har en helt annan status än i vårt land. Man har gjort den erfarenheten att skatt i princip inte skall utgå på förnybar energi. Subventioner utgår till privat ägande av vindkraftverk.

I Sverige möter man en hel del hinder när man försöker förverkliga sina idéer om att medverka till sin egen försörjning av elenergi. Det främsta hindret är den skattebelastning med 7,2 öre per kilowattimme som utgår om vindkraftsverkets kapacitet överstiger 100 kilowatt. Märkligt nog skattebelastas också den egenanvända elen. Det gäller således inte enbart det eventuella överskottet som man säljer ut på det allmänna nätet. Skatten på den el som man förbrukar själv är avgörande för många när det gäller om man skall satsa eller inte.

Är regeringen beredd att slopa den här beskattningen eller på annat sätt

underlätta för dem som är beredda att satsa på vindkraftverk, t.ex. med någon form av investeringsbidrag eller avdragsmöjligheter?

Anf. 152 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Jag tror att förutsättningen för att vi skall kunna producera vindkraft i Sverige är någon form av stimulanssystem. Jag kan dock inte svara på hur det skall se ut innan vi har haft överläggningar med de andra partierna. Gunhild Bolander får därför vänta tills överläggningarna är slutförda och vi kan presentera en proposition för riksdagen.

Anf. 153 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Jag kan väl ändå konstatera att regeringen har en positiv syn på detta. Det är ganska intressant att konstatera att när en representant från industridepartementet deltog i ett möte i Visby för ungefär ett år sedan, kände denne inte till beskattningen på 7,2 öre på den egenproducerade elen. Det sades då att detta omedelbart skulle undanröjas i enlighet med den satsning på alternativa energikällor som då ingick i regeringens politik.

Skatten är fortfarande kvar. Jag utgår ifrån att den här egendomligheten kommer att undanröjas i den kommande energipropositionen. Jag vill därför tacka för detta någorlunda positiva svar om satsning på alternativen.

Överläggningen var härmed avslutad.

30 § Svar på fråga 1990/91:196 om utförsäljning av beredskapslager av olja

Anf. 154 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Marianne Samuelsson har frågat miljöministern om hon är beredd att medverka till att högsvavlig olja ur statens beredskapslager inte säljs till Polen eller andra redan hårt miljöbelastade länder.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Riksdagen har i 1987 års försvarsbeslut bl.a. beslutat om ändringar i den statliga lagringen av olja, vilket medfört en omfattande omstrukturering av statens lager.

Statens energiverk svarar för att omstruktureringen genomförs samt att erforderlig omsättning av lagrade produkter sker.

Energiverket beslutar om de kvantiteter och kvaliteter av olja som skall säljas och begär sedan in anbud från oljeföretag i Sverige. Någon försäljning direkt till andra länder sker inte. Energiverket har dock ingen rätt att meddela köparen restriktioner beträffande vidareförsäljning till vissa länder.

Enligt de bestämmelser som gäller fr.o.m. den 1 januari 1989 får svavelutsläpp från förbränning inte överstiga 0,19 gram svavel per megajoule tillfört bränsle. För oljeeldande anläggningar – utan särskilda reningsåtgärder eller svavelbindning i processen – innebär gränsen att svavelhalten i oljan inte får överstiga 0,8 viktprocent.

Någon olja med en svavelhalt överstigande 0,8 viktprocent har enligt vad

jag inhämtat inte sålts ur statens beredskapslager. Det finns för närvarande inte heller några planer på någon sådan försäljning.

Anf. 155 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Jag får tacka för svaret.

Det stämmer nog att olja där svavelhalten överstiger 0,8 viktprocent inte har sålts. Halten har legat på 0,5 om jag inte har fått fel uppgifter. Mot bakgrund av de regler som vi för närvarande har på miljösidan som stadgar 0,1 viktprocent överstiger detta vad vi själva kan acceptera.

Som framgår av svaret har energiverket inte rätt att meddela restriktioner. Det skall drivas enligt lönsamhetsprincipen. Man kan väl ändå förvänta sig att regeringen har rätt att meddela restriktioner.

Enligt uppgifter som jag har kunnat få fram sägs att den olja som snabbt skulle bli helt otjänlig här kan användas i bl.a. öststaterna, eftersom man där har bilar av så gamla modeller att oljan går att använda. För mig känns det fruktansvärt osolidariskt när vi samtidigt talar om den miljösituation som finns i östländerna. Miljöflyktingar har t.o.m. kommit hit och sagt att det är en direkt hälsofara för deras barn att växa upp i den här miljön.

Även om inte direktförsäljning sker, kan man via oljebolag exportera dessa miljöproblem. Det rimmar mycket illa med den miljö- och biståndspolitik som vi har uttalat här i riksdagen. Vi hade bl.a. en lång debatt om biståndet till Östeuropa på miljösidan, där vi klart sade att det måste satsas, att vi måste hjälpa till osv. Jag känner att det verkligen är fråga om att man sviker sina löften. Jag har inte fått ett ordentligt svar på om detta verkligen är förenligt med regeringens miljö- och biståndspolitik.

Anf. 156 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Jag vill bara påpeka att det faktiskt är tillåtet att elda med olja som har en svavelhalt upp till 0,8 viktprocent i Sverige. Den olja som har sålts är det således tillåtet att elda med i Sverige. Att vi skulle införa regler som skulle förhindra andra länder att använda olja som är tillåten i Sverige förefaller något märkligt.

För övrigt kan jag upplysa Marianne Samuelsson om att man i Polen normalt köper olja ifrån Sovjet. Den oljan innehåller, enligt uppgifter som jag har fått från energiverket, 3 viktprocent svavel. Det är en väsentligt sämre produkt. Jag har inga bevis för att den olja som har sålts till svenska oljeföretag har sålts vidare till Polen. Men även om så skulle ha skett är det fråga om en bättre olja än den som normalt importeras ifrån Sovjetunionen. Det är olja som också accepteras i det svenska energisystemet.

Anf. 157 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Jag känner stor osäkerhet om huruvida den gör bättre nytta än den sovjetiska oljan. Trots allt tycker jag att det stämmer dåligt med vår miljöprofil att exportera högsvavelhaltig olja som skall eldas under, vad man i alla fall kan tänka sig, dåliga reningsförhållanden. Här hemma har vi högre krav på reningen när vi eldar med olja.

Överläggningen var härmed avslutad.

31 § Svar på fråga 1990/91:200 om följderna för svenska småföretag av anpassning eller anslutning till EG

Anf. 158 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Krister Skånberg har frågat mig vad jag avser att göra för att motverka befarade skadeverkningar på småföretag – i synnerhet underleverantörer och företag som levererar till den offentliga sektorn – till följd av ett svenskt närmande till EG.

Ett av målen med EGs omvandling är att skapa en större marknad med ökad konkurrens och därmed en effektivare näringslivsstruktur. Den svenska ekonomin är inte betjänt av en politik som försöker skydda vissa branscher från utländsk konkurrens. Detta skulle endast medföra sämre resursfördelning, lägre tillväxt och i förlängningen en sämre välfärdsutveckling.

Regeringens politik syftar i stället till att stärka den svenska småföretagssektorn och förbereda den på en ökad utländsk konkurrens.

Regeringens arbete följer i princip två linjer.

För det första bedriver regeringen sedan länge en aktiv småföretagspolitik som genom finansierings-, utbildnings-, informations- och konsultinsatser syftar till att öka småföretagens kompetens och konkurrenskraft. Under de senaste åren har dessa åtgärder dessutom kompletterats med särskilda insatser, bl.a. i form av konsekvensanalyser för enskilda företag rörande de hot och möjligheter som ett svenskt närmande till EG kan medföra.

För det andra strävar regeringen efter att ge de svenska småföretagen möjlighet att delta i EGs småföretagsprogram. Sverige och övriga EFTA-länder diskuterar för närvarande med EG möjligheterna och formerna för en medverkan i dessa program.

Krister Skånberg pekar i sin fråga på två typer av småföretag som kommer att få det särskilt besvärligt under de närmaste åren – underleverantörerna och de företag som levererar till den offentliga sektorn.

Låt mig först ta upp frågan om underleverantörerna. Samhället kommer under den närmaste treårsperioden att årligen satsa ca 400 milj.kr. i syfte att underlätta utveckling och omstrukturering av den svenska underleverantörsindustrin.

Styrelsen för teknisk utveckling, Industrifonden och delegationen för verkstadsteknisk utveckling bidrar med finansierings- och rådgivningsinsatser för produkt- och produktionsutveckling. Exportrådet stödjer många underleverantörsföretag som vill etablera internationella kundkontakter och utveckla sin export. Industriverket bedriver en uppsökande verksamhet som bl.a. syftar till att få till stånd samverkansdiskussioner mellan berörda underleverantörsföretag.

Låt mig slutligen kommentera de farhågor som Krister Skånberg framför vad gäller småföretag som levererar till den offentliga sektorn. EGs politik inom detta område inriktas framför allt på att skapa ökade möjligheter för såväl inhemska småföretag som för utländska konkurrenter vid offentlig upphandling och att därigenom öka konkurrensen.

För svensk del kan detta komma att innebära en ökad konkurrens från utländska företag för de företag som i dag levererar till den offentliga sek-

torn. Men det skapar framför allt möjligheter för de svenska företagen, såväl stora som små, att komma in på den stora marknad som den offentliga upphandlingen inom EG utgör.

Anf. 159 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret som är väl strukturerat.

Jag får intrycket att vi båda inser att det finns problem. Frågan är hur man skall hantera dem. Jag konstaterar att det handlar om konkurrens på olika villkor. De företag som de svenska företagen skall konkurrera med är ju normalt väsentligt större. I det här fallet har jag oroat mig för småföretagen.

Vi kan först se på underleverantörsföretagen. De hotas faktiskt på två sätt. Det ena sättet är att en del av de svenska företagen flyttar ut och därmed sannolikt söker sig till underleverantörer på den nya lokala marknaden. Vissa primärunderleverantörsföretag kan följa med. Men normalt sett växlar ett företag underleverantör i den situationen. Det andra sättet är att man på den svenska hemmamarknaden hotas av ökande konkurrens. Det betyder att om man tidigare har oroat sig för underleverantörsföretagen – vilket man har gjort både i riksdagen och i statens industriverk där jag har arbetat – blir hotet väsentligt större.

Ett sätt är naturligtvis att göra företagen duktigare. Det är säkert värdefullt. I den mån man försöker göra dem större finns det vissa nackdelar. Vi behöver också genuint små företag. Ytterligare ett sätt hade varit att försöka jämna ut konkurrensförhållandena mellan små och stora företag som i dag ofta är till de stora företagens fördel.

Jag är bekymrad, eftersom jag tror att många svenska småföretag hittills bara trott att detta med en svensk EG-anpassning och eventuell anslutning blir en källa till glädje. Men det blir den inte. Jag hoppas att få en chans att tala mer om dem som säljer till den offentliga sektorn. De kommer också att få det svårt.

Anf. 160 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! De resonemang som Krister Skånberg för stämmer överens med mitt sätt att se på problemen. Vi måste naturligtvis generellt för både stora och små företag se till att vi har konkurrenskraft i Sverige som gör att de blir intressanta för köpare i Sverige och i andra länder.

Konkurrenskraften har många element. Det gäller naturligtvis kostnadsutvecklingen, där vi inte kan ha en snabbare kostnadsstegring i Sverige än kostnadsstegringen i våra konkurrentländer. Det gäller naturligtvis många andra faktorer som vår infrastruktur, transportsystem, telekommunikationerna, forskning och utveckling, tekniskspridning och vårt utbildningssystem. Det gäller alltså hela det näringspolitiska spektrum, där det måste vidtas åtgärder för att göra vår industri, stor som liten, så konkurrenskraftig som möjligt i det nya Europa som växer fram. Då måste man underlätta, särskilt för de små företagen i sina exportansträngningar, också när det gäller offentliga upphandlingar. Den stora volymen finns ju i EG-området, där det naturligtvis kan vara svårt för de små företagen att ta sig in på marknaden. Då gäller det att förstärka de insatser som vi gör för småföretagen med konsultverksamhet av olika slag, bl.a. när det gäller exportfrågorna.

Anf. 161 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Jag tror också att de olika åtgärder som industriministern tar upp kan ha en effekt. Jag är tveksam till hur mycket nytta vi kan göra för att försöka göra små svenska företag exportdugliga. Det är inte alla företag som kan ta upp den kampen.

Jag är rädd för att EG-anpassningen och EG-anslutningen faktiskt försvagar oss. Vi får heller inte samma möjlighet att genom en aktiv regionalpolitik försöka hjälpa småföretagen ute i bygderna.

En annan fördel hade varit att sikta mer på närmarknader som t.ex. ett nordiskt samarbete eller ett samarbete tvärsöver Östersjön. Då blir det en mera begränsad hemmasfär som dessa företag får arbeta inom. Jag hoppas att det på något sätt kan komma till stånd. Jag tror på en nordisk hemmamarknad och på en Östersjömarknad.

Anf. 162 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Av det resonemang som Krister Skånberg nu för får man intrycket att Sverige skall isolera sig, möjligen tillsammans med övriga Norden, på en marknad. Vi skall, menar Krister Skånberg, avskärma oss från den stora EG-marknaden. Det tror jag skulle vara djupt olyckligt. I dag säljs 50 % av vad den svenska industrin producerar på den stora marknaden. Skall vi ha tillgång till den i framtiden gäller det naturligtvis att få en anknytning till denna viktiga marknad i form av ett EES-avtal som vi nu förhandlar om. Sedan får vi se vad utvecklingen leder till när det gäller möjligheterna till medlemskap.

Men om vi isolerar oss kommer småföretagen, storföretagen och över huvud de svenska medborgarna att få stora problem med avsättningen av sina produkter. Det kan man vara säker på.

Anf. 163 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Det är viktigt att veta att jag inte nämnde detta med isolering. Jag är alldeles övertygad om att vi skall fortsätta att handla med både Västeuropa och resten av världen. Vi måste naturligtvis hålla oss konkurrenskraftiga för att kunna klara det.

Jag talar om att många små företag har mest slagkraft på en hemmamarknad. För en del företag är export detsamma som att sälja till grannkommunen. Vi skall alltså värna om närliggande marknader.

Låt mig även ta upp den offentliga sektorn och dess upphandling. Där är jag mera direkt kritisk. Jag är rädd för att det är ganska få svenska företag som kan vara med i den mycket stora upphandlingsdansen i Europa. Det är värdefullt för de stora företag som det kan gälla. De kan kanske hjälpa en del svenska underleverantörer på vägen. Men framför allt är det ett hot hemma i Sverige. Jag tycker att man skall ha stor respekt för detta, det skadar också regionalpolitiken.

Överläggningen var härmed avslutad.

32 § Svar på fråga 1990/91:205 om stödområdesindelningen i Västerbottens län

Anf. 164 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Ulla Orring har frågat mig om jag ämnar vidtaga åtgärder för att se över nuvarande stödområdesindelning för kommunerna i Västerbottens län.

Den stödområdesindelning som nu gäller fattade riksdagen beslut om för knappt ett halvt år sedan. Indelningen grundades på en ingående analys av de regionalpolitiska problemens omfattning och svårighetsgrad i landets samtliga kommuner. En sammanvägning gjordes bl.a. av befolknings- och sysselsättningsutveckling under de senaste åren, sysselsättningsgrader bland män resp. kvinnor, arbetslöshetssituationen samt den lokala arbetsmarknadens omfattning. Den analys som gjordes har enligt min mening fortfarande relevans.

Indelning i permanenta stödområden har gjorts bl.a. för att regionalpolitiska problem av långsiktig natur i ett sådant område skall kunna lösas. Den indelning som gjorts bör därför tillåtas vara kvar över en längre tidrymd och följaktligen inte ändras för ofta. Det kan naturligtvis alltid uppstå nya regionalpolitiska problem som i ett kortsiktigt perspektiv gör den gällande stödområdesindelningen mindre relevant i något avseende. Efter prövning från fall till fall har regeringen och statens industriverk möjlighet att tillämpa förmånligare stödvillkor än de som generellt gäller för ett visst stödområde. Regeringen har dessutom möjlighet att för en kommun eller del av kommun i ett stödområde tillfälligt lämna lokaliseringsbidrag med en högre procentsats än normalt. Ett exempel på detta i Västerbottens län är det beslut som regeringen nyligen fattat om att stöd med en högre bidragsprocent än vad som normalt gäller för stödområde 2 kan lämnas i Björksele församling i Lycksele kommun.

Ett område kan vidare tillfälligt inplaceras i ett stödområde. En sådan åtgärd syftar till att hastigt uppkomna strukturproblem som allvarligt hotar sysselsättningen skall kunna hanteras.

Rent principiellt bör dock gruppen med tillfälligt inplacerade områden inte tillåtas bli alltför omfattande, eftersom detta kan innebära att förutsättningarna att lösa problemen inom de permanenta stödområdena då kan försämras.

I undantagsfall kan dessutom regeringen lämna stöd utanför stödområdet.

Anf. 165 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Det var ungefär så som jag hade väntat mig.

Målet med regionalpolitiken är dock att ge alla invånare i vårt land tillgång till arbete, service och god miljö. För att nå detta mål krävs olika medel, och ett av dessa medel är stödområdesindelningen. Nu gällande beslut är inte konsekvent, vilket vi också i folkpartiet framhöll i våras när beslutet togs. Vi yrkade på en ny utredning och bibehållande av nuvarande indelning, i avvaktan på ett bättre beslutsunderlag.

Den nu beslutade indelningen innebär för Västerbottens del att en rad

kommuner och delar av kommuner med likartade förhållanden hamnar i olika stödområden, vilket får ekonomiska konsekvenser både för existerande företag inom tillverkningsindustrin och för restaurang- och turistnäring, förutom negativa konsekvenser för nylokalisering.

Med inplacering i stödområde 1 utfaller ett antal förmåner som påverkar konkurrensen för företag. Det gäller nedsättning av arbetsgivaravgifter, bättre utbildningsstöd, frakstöd osv. Ostridigt är – och det tror jag att industriministern håller med om – att företagen i Västerbottens inland totalt har varaktiga konkurrensnackdelar.

Mina frågor blir då: Varför särbehandlas inlandskommunerna på det här sättet? Vilka gränser och kriterier låg till grund för beslutet?

Låt mig ta Malå och Norsjö som exempel. Norsjö kommun med sina tre mil från Malås kommungräns och ungefär lika långt från Norrbottensgränsen är inplacerad i stödområde 2, och Jörn, Kalvträsk och Fällfors också i stödområde 2. På vilken nivå låg analysen bakom denna stödområdesinplacering?

Anf. 166 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Jag har nyss redovisat vilka kriterier som låg till grund för denna analys. Det gällde arbetslöshets- och sysselsättningssituationen för både män och kvinnor, arbetsmarknadsläget osv. Jag behöver inte upprepa det.

Det är ett halvår sedan som vi hade diskussioner om detta här i riksdagen. Under den tiden har några nya argument inte tillkommit. En ny debatt skulle bli en repris på de diskussioner som vi hade i våras. Jag tycker att det är onödigt att tynga riksdagen med en sådan diskussion. Jag hänvisar till den debatt som vi tidigare fört i dessa frågor, för att inte förlänga dagens debatt i onödan.

Anf. 167 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag kan ge industriministern ett exempel. Det finns ett företag som heter Jörnträ, som är beläget i Jörn och som nu är placerat i stödområde 2. Om det hade legat i stödområde 1, skulle företagets ekonomiska fördel härav ha varit ungefär 1,7 milj. kr. – pengar som hade kunnat användas för utveckling och förändring av produkter och marknader. Det kunde framför allt ha ökat sysselsättningen och gett en mer varaktig sysselsättning. Detta är viktiga frågor när en konjunkturavmattning nu når Västerbotten.

Jag tycker att beslutet om stödområdesindelningen vilar på en orättvis grund och att de nuvarande förhållandena måste ses över. Jag vet att det är kort tid sedan beslutet fattades, men om något är felaktigt är det inte fel att ta upp saken igen. Jag tror att också industriministern med tillfredsställelse skulle se på att vi i Västerbotten hade varaktiga företag, som kunde rädda sysselsättningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

33 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1990/91:61 till bostadsutskottet

Motion
1990/91:K11 till konstitutionsutskottet

34 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Motionerna
med anledning av förs. 1990/91:11 Riksdagens förvaltningskontors förslag till Lag om avvikelser från vissa bestämmelser i lagen (1988:589) om ersättning m.m. till riksdagens ledamöter
1990/91:K12 av Nic Grönvall (m)
1990/91:K13 av Anders Björck m.fl. (m)
1990/91:K14 av Rolf Clarkson (m)

35 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 19 november

1990/91:209 av *Yngve Wernersson* (s) till industriministern om tillfällig stödområdesplacering av Hallstahammar:

Hallstahammar har åter drabbats av varsel om minskad sysselsättning. Bulten AB vill säga upp ytterligare 100 arbetare och 40 tjänstemän. Tidigare i år har företaget varslat sammanlagt ca 130 anställda. Snickers, som i Hallstahammar till övervägande del sysselsätter kvinnor, har i år varslat ca 50 personer. AMU har också minskat sin verksamhet i kommunen.

Varslen slår hårt mot arbetsmarknaden men drabbar också hårt dem som mister sina jobb.

Stålkrisen har härjat hårt i Hallstahammar under 1970- och 1980-talen. Till följd av att ca 3 000 jobb försvunnit har befolkningen minskat med närmare 2 400 personer.

Är industriministern beredd att, utöver arbetsmarknadspolitiska åtgärder, medverka till att Hallstahammar tillfälligt placeras i stödområde?

1990/91:210 av *Marianne Samuelsson* (mp) till utrikesministern om SIPRIs resurser:

I utredningen SIPRI (SOU 1990:69) föreslås att SIPRIs verksamhet i

framtiden skall finansiersa med UDs F 3-anslag. Detta innebär att SIPRIs ekonomi skall förbättras med hjälp av det anslag som använts till fredsorganisationer och till fredsforskningen.

Jag vill fråga utrikesministern om han anser att det är rimligt att SIPRIs behov av ökade resurser skall tas från fredsorganisationer som Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen, Kristna Fredsrörelsen och Arbetarrörelsens fredsforum?

1990/91:211 av *Marianne Samuelsson* (mp) till utrikesministern om Sovjetunionens kärnvapenprov:

Sovjetunionen har återigen utfört kärnvapensprängningar på Novaja Semlja.

Från Norge höjs nu kraftiga protester mot dessa sprängningar. Norrmännen är bl.a. oroliga för att fisket i Barents hav skall förstöras.

Med anledning av sprängningarna vill jag fråga utrikesministern:

Vad tänker regeringen vidta för åtgärder?

1990/91:212 av *Tom Heyman* (m) till kommunikationsministern om Södertäljebron:

Den 13 maj havererade motorvägsbron i Södertälje. Sedan den provisoriska bron kom på plats har intet hänt och trots att det nu har gått ett halvt år sedan olyckan inträffade har reparationsarbetena inte ens påbörjats.

Sjöfarten i Mälaren kan inte längre utnyttja det tonnage som man behöver för framtida utveckling av trafiken.

Avser regeringen vidta några åtgärder för att påskynda reparationen av bron så att staten kommer att uppfylla föreskrifterna i vattendomen från 1962 för passage till Mälaren?

1990/91:213 av *Wiggo Komstedt* (m) till justitieministern om uttag från privatpersoners bankkonton:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta för att förhindra att kontoföretag kan göra uttag från privatpersoners bankkonton utan den enskildes godkännande?

1990/91:214 av *Ingrid Ronne-Björkqvist* (fp) till industriministern om typgodkännande av svenska industriprodukter:

Vid en information för länets riksdagsmän anordnad av Småföretagarnas riksorganisation och Värnamo Industriförening, framkom att typgodkännande av svenska industriprodukter ofta handläggs så långsamt att konkurrens på internationella marknaden allvarligt motverkas.

Forsheda AB ansökte t.ex. 1988 om typgodkännande av renoveringssystemet Tube-In för dricksvattenledningar hos Vatten- och avloppsföreningen (VAV). För godkännande fordras ett yttrande från livsmedelsverket. Efter 2,5 års väntan har fortfarande inte detta yttrande inkommit. Däremot har

godkännande för Tube-In erhållits i Norge, Danmark, Finland, England, Tyskland, Frankrike och Holland.

För svensk industri är det av vital betydelse att ha produkterna godkända i Sverige när man går ut internationellt.

Med anledning av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser industriministern vidta för att lösa problemet med långa väntetider för typgodkännande av svenska industriprodukter?

36 § Kammaren åtskildes kl. 19.45.

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. ajourneringen kl. 16.30 och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Tisdagen den 20 november

1 § Justering av protokoll 1
2 § Svar på fråga 1990/91:125 om kulturella skillnader i synen på barnafödande 1
Socialminister Ingela Thalén (s)
Marianne Samuelsson (mp)
3 § Svar på fråga 1990/91:130 om märkning av metallprodukter som innehåller nickel 3
Socialminister Ingela Thalén (s)
Ylva Annerstedt (fp)
4 § Svar på fråga 1990/91:132 om socialstyrelsens regionala enheter för tillsyn inom hälso- och sjukvården 4
Socialminister Ingela Thalén (s)
Ingegerd Elm (s)
5 § Svar på fråga 1990/91:133 om lasarettet i Skene 5
Socialminister Ingela Thalén (s)
Gudrun Schyman (v)
6 § Svar på fråga 1990/91:143 om ökad framställning av antihemofilifaktorer ur fårmjölk 9
Socialminister Ingela Thalén (s)
Barbro Westerholm (fp)
7 § Svar på fråga 1990/91:176 om tandsköterskors yrkes- och arbetsskador 10
Socialminister Ingela Thalén (s)
Siw Persson (fp)
8 § Svar på fråga 1990/91:185 om assisterande tandvårdspersonal .. 13
Socialminister Ingela Thalén (s)
Marianne Andersson i Vårgårda (c)
9 § Svar på fråga 1990/91:187 om försäkringskassorna och det s.k. ohälsotalet 14
Socialminister Ingela Thalén (s)
Mariana Wallin (fp)
10 § Svar på fråga 1990/91:186 om bilersättningar 16
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Knut Wachtmeister (m)
11 § Svar på fråga 1990/91:189 om objektiv skolundervisning 18
Statsrådet Göran Persson (s)
Elisabeth Fleetwood (m)
12 § Svar på fråga 1990/91:204 om dataundervisningen i grundskolan 22
Statsrådet Göran Persson (s)
Margitta Edgren (fp)

13 § Svar på fråga 1990/91:206 om livsmedelshjälp till Sovjetunionen 24
Statsrådet Lena Hjelm-Wallén (s)
Ingrid Hasselström Nyvall (fp)
14 § Svar på fråga 1990/91:160 om JAS-projektet 27
Försvarsminister Roine Carlsson (s)
Gudrun Schyman (v)
15 § Svar på fråga 1990/91:198 om försvarssamarbete mellan Finland och Sovjetunionen 28
Försvarsminister Roine Carlsson (s)
Paul Ciszuk (mp)
16 § Svar på fråga 1990/91:183 om härbärgen för socialt utslagna ... 29
Statsrådet Bengt Lindqvist (s)
Gunnar Björk (c)
17 § Svar på fråga 1990/91:190 om kvinnojourerna 31
Statsrådet Bengt Lindqvist (s)
Elisabeth Fleetwood (m)
18 § Svar på fråga 1990/91:167 om Samhall. 33
Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin (s)
Marianne Jönsson (c)
Ajournering 36
Återupptagna förhandlingar 36
19 § Svar på fråga 1990/91:82 om avräkningsskatten 36
Finansminister Allan Larsson (s)
Rune Backlund (c)
20 § Svar på fråga 1990/91:199 om Haverö Strömmar 38
Miljöminister Birgitta Dahl (s)
Roy Ottosson (mp)
21 § Svar på fråga 1990/91:119 om dricksvattnet 40
Jordbruksminister Mats Hellström (s)
Björn Samuelson (v)
22 § Svar på fråga 1990/91:161 om jordförvärvslagen 43
Jordbruksminister Mats Hellström (s)
Annika Åhnberg (v)
23 § Svar på frågorna 1990/91:169 och 174 om sockerbruket i Mörbylånga 46
Jordbruksminister Mats Hellström (s)
Marianne Jönsson (c)
Ingrid Hasselström Nyvall (fp)
24 § Svar på fråga 1990/91:202 om omställningsstödet till jordbruket 49
Jordbruksminister Mats Hellström (s)
Annika Åhnberg (v)
25 § Svar på fråga 1990/91:170 om möjlighet till arbete för asylsökande 52
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Marianne Jönsson (c)

26 § Svar på fråga 1990/91:191 om användning av visumpolitiken för att minska den s.k. handeln med utländska kvinnor 54
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Margó Ingvardsson (v)
27 § Svar på fråga 1990/91:194 om ansvaret för asylsökandes egendom som förvaras inom flyktingförläggning 57
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Jan-Olof Ragnarsson (v)
28 § Svar på fråga 1990/91:188 om tekostödet 59
Industriminister Rune Molin (s)
Lennart Brunander (c)
29 § Svar på fråga 1990/91:192 om ekonomisk stimulans av vindkraft 61
Industriminister Rune Molin (s)
Gunhild Bolander (c)
30 § Svar på fråga 1990/91:196 om utförsäljning av beredskapslager av olja 62
Industriminister Rune Molin (s)
Marianne Samuelsson (mp)
31 § Svar på fråga 1990/91:200 om följderna för svenska småföretag av anpassning eller anslutning till EG 64
Industriminister Rune Molin (s)
Krister Skånberg (mp)
32 § Svar på fråga 1990/91:205 om stödområdesindelningen i Västerbottens län 67
Industriminister Rune Molin (s)
Ulla Orring (fp)
33 § Hänvisning av ärenden till utskott 69
34 § Bordläggning 69
35 § Anmälan om frågor
1990/91:209 av Yngve Wernersson (s) om tillfällig stödområdesplacering av Hallstahammar 69
1990/91:210 av Marianne Samuelsson (mp) om SIPRIs resurser 69
1990/91:211 av Marianne Samuelsson (mp) om Sovjetunionens kärnvapenprov 70
1990/91:212 av Tom Heyman (m) om Södertäljebron 70
1990/91:213 av Wiggo Komstedt (m) om uttag från privatpersoners bankkonton 70
1990/91:214 av Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) om typgodkännande av svenska industriprodukter 70

gotab 97398, Stockholm 1991